

TARTU 2030

SISUKORD

SISSEJUHATUS.....	3
A. Mis on Tartu 2030?	3
B. Kellele on Tartu 2030 mõeldud?	3
C. Kes on initsiaatorid Tartu 2030 väljatöötamisel?	3
D. Kuidas Tartu 2030 on üles ehitatud?	4
E. Kuidas Tartu 2030 ellu viiakse?	4
1. Tartu lähtepositsioon 21. sajandi alguses	4
1.1. Tartu – linn kultuuride ristteel	4
1.1.1. Poliitiline kontekst: suletud linnast avatud regioonikeskuseks Euroopa Liidu ja NATO idapiiril.....	5
1.1.2. Geograafiline asend: tuntud ja tundlik	5
1.2. Tartu – Emajõe Ateena	5
1.2.1. Kus oled, Tarbatu-Jurjev-Dorpat-Tartu?.....	5
1.2.2. Tartu – alma mater Estoniae	6
1.2.3. Tartu majandus – vana ja uus koos.....	7
1.2.4. Tartu – Eesti ja Euroopa kultuurilinn	7
2. Tuleviku väljakutsed tartlastele	9
2.1. Kahanev rahvaarv ja vananev rahvastik	9
2.2. Teadmispõhine majandus ja tehnoloogiate üleilmne võidukäik	10
2.3. Majanduskeskkonna oluline muutumine	11
2.4. Tähtsustub keskkonnasäästlik mõtteviis.....	11
2.5. Tugevneb kodanikuühiskond	11
2.6. Rohkem vaba aega eneseteostuseks ja reisimiseks	12
2.7. Planeerimistegevus muutub linnastupõhiseks	12
2.8. Toimetulek kliimamuutustega	12
3. Visioon Tartu 2030 – Tartu on tegusate, loovate ja õnnelike inimeste linn 13	
4. Visiooni Tartu 2030 kujundavad tingimused	13
4.1. Tartu linnaelu korraldust kandvad väärtused	13
4.2. Muutused algavad mõttelaadist	14
5. Linna arengu strateegilise kavandamise mudel	15
6. Tartu 2030 allvisioonid, eesmärgid ja strateegilised tegevussuunad.....	16
6.1. Tartu on teadmuslinn	16
6.1.1. Eesmärgid ja strateegilised tegevussuunad	16
6.2. Tartu on ettevõtluslinn	18
6.2.1. Eesmärgid ja strateegilised tegevussuunad	19
6.3. Tartu on modernse elukeskkonnaga linn	20
6.3.1. Eesmärgid ja strateegilised tegevussuunad	21
6.4. Tartu on hooliv linn	23
6.4.1. Eesmärgid ja strateegilised tegevussuunad	24
6.5. Tartu on loov linn.....	25
6.5.1. Eesmärgid ja strateegilised tegevussuunad	26
7. Tartu 2030 elluviimine	28
Lisa 1 . Kasutatud kirjandus	29
Lisa 2. Arendustöö regionaalne jaotus	31
Lisa 3. Arendustöö institutsionaalne jaotus.....	33
Lisa 4. Arengustrateegia koostamisel osalenud	36

Lisa 5. Arengustrateegia Tartu 2030 ülevaatamise protsess ja tulemused.....37

SISSEJUHATUS

Linn on kui elav organism, mis iseendaks jäädes pidevalt muutub. Iga elukaare punkt sisaldab väljakutseid ja valikuid. Kuidas neile vastata, millist rada minna, et linn areneks jätkusuutlikult ja tasakaalus? Targad valikud aitavad muutustes toime tulla ja edasi liikuda – teha õigeid asju õiges järjekorras ja õigel ajal.

A. Mis on Tartu 2030?

Tartu 2030 on linnajuhtimise strateegiline alusdokument, ehitamaks praegustele ja tulevastele tartlastele parem tulevik. Hea valitsemine eeldab jagatud linnavisiooni. Visiooni ajahorisont on 25 aastat. Dokument määratleb tegevused, mis tagavad Tartu konkurentsivõime. Periooditi tuleb strateegiat üle vaadata ja ajakohastada. Visioon Tartu 2030 on alus jätkuvalle laiapõhjalisele dialoogile linna arengu teemadel.

B. Kellele on Tartu 2030 mõeldud?

Tartu 2030 on koostööplatvorm ja tegevusjuhis ennekõike Tartu Linnavolikogu ja Linnavalitsuse praeguste ja järgmiste koosseisude liikmeile, samuti kõigile teistele Tartu heast käekäigust huvitatuile. Tartu 2030 annab hea aluse läbirääkimisteks riigiasutuste, kohalike omavalitsuste, erainvestorite ja ettevõtjate ning mittetulundusühendustega. Üheskoos leitakse parimad ideed Tartu jätkusuutlikkuse toetamiseks ja konkurentsieeliste loomiseks ning kavandatakse ressursside kasutus nende elluviimiseks.

C. Kes on initsiaatorid Tartu 2030 väljatöötamisel?

Töö eestvedajad on Tartu Linnavolikogu ja –valitsus. Tartu Linnavolikogu otsus nr 402 17. märtsist 2005 „Tartu linna arengustrateegia Tartu 2030” koostamise algatamine” seadis suuna jätkata linna strateegilist planeerimist. Tegemist on 1999. aastal kinnitatud dokumendi „Arengustrateegia Tartu 2012” edasiarendusega. Uus tegevusjuhis sündis olukorra analüüsi ja paljude linna juhtimisdokumentide läbitöötamise põhjal. Nende hulka kuuluvad Tartu linna üldplaneering ja arengukava, linnaelu käsitlevad valdkondlikud arengukavad ja –strateegiad, Agenda 21, Tartu maakonna arengustrateegia 2014. Visiooni kujundamisel võeti arvesse riigi olulisemaid strateegilisi dokumente, mille hulka kuuluvad „Säästev Eesti 21”, üleriigiline planeering „Eesti 2010”, „Teadmistepõhine Eesti”, ühiskondlik lepe jt. Samuti tutvuti Tartuga sarnaste ja eeskujuks olevate Uppsala, Lundi, Oulu ja teiste linnade strateegiliste arengudokumentide koostamise praktikaga.

Tartu 2030 koostamist koordineeris Tartu Linnavalitsuse liikmetest ja volikogu fraktsioonide esindajatest moodustatud juhtrühm, mida vedas abilinnapea Anto Ili. Protsess järgis konsultatsiooni- ja koolituskeskuse Geomedia meetodikat, dokumendi kokkupanekut nõustas konsultant Rivo Noorkõiv. Töösse haarati üheksa teemagruppi: haridus, teadus ja innovatsioon, sotsiaalhoolekanne ja tervishoid, kultuur, ettevõtlus ja tööhõive, transpordi infrastruktuur, linnamajandus, jätkusuutlik looduskeskkonna ja linnaruumi kasutamine, mainekujundus ja koostöösuhted. Tartu 2030 koostamises osalesid poliitikud, spetsialistid, ametnikud, teadlased, ettevõtjad, mittetulundussektori esindajad – laiapõhjaline huvikond tartlastest ja Tartu heast käekäigust hoolijatest. Osavõtjate nimekiri on esitatud

lisas 4. Dokumendi põhiseisukohti arutati 2005. aasta septembris visioonikonverentsil Tartu 2030, kus osales üle 300 inimese, kes esindasid enam kui 40 organisatsiooni. Oma arvamusi Tartu tuleviku kohta sai esitada Tartu linna kodulehel ja konverentsi töötubades, mille materjalid on kättesaadavad Tartu Linnavalitsuses. Esitatud ideed ja tagasiside on leidnud arvestamist dokumendi lõppversiooni viimistlemisel.

D. Kuidas Tartu 2030 on üles ehitatud?

Tartu 2030 koosneb seitsmest osast. Töö esimeses osas on toodud Tartu lähtepositsioon teadmispõhise ühiskonna poole liikumas riigis. Ennekõike otsitakse vastuseid küsimusele, milline on Tartu potentsiaal tuleviku Eesti kujundamises. Teises osas käsitletakse Tartu ees seisvaid väljakutseid ja võimalusi neile vastamiseks. Kolmandas ja neljandas osas joonistub Tartu tulevikuvision aastaks 2030, selle saavutamise eeldused ja tegevuste loogika. Viiendas ja kuuendas osas keskendutakse Tartu tulevikupildi detailsemale avamisele, oluliste eesmärkide seadmisele ja strateegiliste tegevussuundade määratlemisele. Seitsmendas osas esitatakse strateegia rakendamise võimalused. Töö lõpus on ülevaade olulisematest kasutatud materjalidest ja lisad.

E. Kuidas Tartu 2030 ellu viiakse?

Strateegia Tartu 2030 alusel koostatakse linna arengukava aastateks 2007–2013 ja järgmised arengukavad, linna valdkondlikud arengukavad ning planeeringud. Arengukavad lähtuvad linna eelarve tulubaasi pikaajalisest prognoosist. Linnaeelarve iga-aastaselt koostamisel ja projektide kaudu lisavahendite hankimisel tuleb pidada silmas dokumendis esitatud strateegilisi suuniseid linna looduskeskkonna, majanduse, sotsiaal- ja kultuurivaldkonna ning linnaruumi arenduse kohta.

1. Tartu lähtepositsioon 21. sajandi alguses

1.1. Tartu – linn kultuuride ristteel

Tartu – tuhandeaastane kaubalinn, vaimuliku ja kultuurielu ning halduskeskus – on teinud endale nime loomingulise ja akadeemilise vaimuse kandjana. Inimeste suhtlusring hakkas hoogsamalt laienema ülikooli asutamise ja edenemisega. Vene ja baltisaksa kultuuritaust hakkas üha enam rikastuma Põhjamaade ja Lääne-Euroopa ideede ja kultuuridega olustikus, mida omalt poolt kujundas kohalik maarahvas. Tänapäeval ulatuvad tartlaste suhtlusvõrgustikud kõigi kontinentideni.

Linna rikkalikust aja- ja kultuuriloost on pärit sümbolid Tartu kui Hansalinn, Liivimaa keskus, ülikoolilinn, laulupeo sünnipaik, eesti rahvusliku ärkamise häll. Need on vaid mõned märksõnad, mis vormivad meie kujutluspilti Tartust. Taolisel ajaloolisel põhjal ja loomingulises miljöös on sündinud unikaalne kultuurimärk – Tartu vaim. Tartu vaimu tunnetamiseks on vaja kogeda *alma materi* akadeemilist vaimust, kevadise Toomemäe noorusvärskust, Emajõe rahu, Vanemuise, festivalide, muuseumide-näituste loomingulist õhustikku, aga ka ajalooliste linnaosade aguliromantikast.

Ülalloetletud ajastumärkide sisu on inimesed oma püüdluste ja unistustega. Enne meid ja meie ajal. Tartu on ennekõike tartlased. Ja Tartu vaim. Põlised tartlased ja ajuti siin viibijad, kõik kes tunnevad end tartlastena, emakeelest ja kultuuritaustast olenemata.

1.1.1. Poliitiline kontekst: suletud linnast avatud regioonikeskuseks Euroopa Liidu ja NATO idapiiril

Eesti iseseisvuse taastamisega 1990ndate aastate algul vabanes Tartu nõukogude perioodi salastatud linna painest, suletusest ja vaimsest surutisest. Lõpetati aastakümneid kestnud, peamiselt N Liidu sõjatööstuse tellimustele orienteeritud tehaste eelisarendamine linnas. Valdavalt idapoolsed välissidemed asendusid Euroopa-suunalistega. Eriti tugevnes sotsiaalne ja majanduslik integratsioon Põhjamaadega. Tähelepanu keskendus taas inimkesksusele ja teistele euroopalikele väärtustele. Läbimurdeks riikliku iseseisvuse kindlustamise teel sai Eesti vastuvõtmine Euroopa Liidu ja NATO liikmeks. Nii sai Eesti idapiirist Euroopa Liidu idapiir ja see võimaldab Tartul toimida Euroopa Liidu pilootpiirkonnana, väärtustades Euroopa Liidu naabrussuhteid Venemaaga. Uues staatuses on Tartul head eeldused olla teenäitajaks Eesti ühiskonna moderniseerimisel, mis põhineb inimeste vabal tahtel ja vastutustundel, teadmistel ja koostegevusel globaalses võrgustikus. Regioonikeskuse rajajaleidja roll eeldab arusaamist, et edaspidi tuleb saada hakkama üleilmses konkurentsisis ja ressursse säästvalt kasutades.

1.1.2. Geograafiline asend: tuntud ja tundlik

Tartu asetseb sotsiaal-majandusliku ruumi piiril, kus ühele poole jäävad kõrge elatustasemega Põhjamaad ning teisele poole Venemaa. Kultuuriruumis on valitsev euroopalik elu- ja mõttelaad.

Balti riikide pealinnadest Tallinnast ja Riiast on Tartu võrdselt umbes 200 kilomeetri kaugusel. Alla 100 kilomeetri on idapiirini, mille taga Tartule lähemad suured Loode-Venemaa linnad on Pihkva ja Novgorod. Igapäevaste teenuste osutamisel toimivad Tartu tagamaana lisaks oma maakonnale veel Jõgevamaa, Põlvamaa, Valgamaa, Viljandimaa ja Võrumaa, kaudselt ka Põhja-Läti. Tartu vahetul tagamaal elab veidi üle 350 tuhande inimese, kes moodustavad arvestatava intellektuaalse, majandusliku ja kultuurilise potentsiaali Tartu arenguks.

1.2. Tartu – Emajõe Ateena

1.2.1. Kus oled, Tarbatu-Jurjev-Dorpat-Tartu?

21. sajandi alguses on Tartu oma saja tuhande elanikuga rahvaarvult teine linn ja Lõuna-Eesti regioonikeskus, mis etendab olulist rolli vaimu ja võimu tasakaalustamisel Eestis. Tartus elab 7,5 protsenti Eesti elanikest, tartlastest omakorda ligi neli viiendikku on eestlased. Tartu teevad eripäraseks rohked hariduslätted, mis toovad siia palju eestimaalasi ja üha enam välismaalasi veetma õppides oma noorusaega.

Tartu pindala on 38,8 ruutkilomeetrit ja linn jaguneb 17 omanäoliseks linnaosaks. Linnaruumi lõikavad kaks märkimisväärset koridori – Emajõgi ja raudteeliinid. Linna süda on vanalinn, kus tooni annavad Tartu Ülikooli peahoone, uuenenud Raekoja plats, Rüütli tänav, Jaani kirik ja Antoniuse kvartal. Vanalinna kõrval asub Toomemägi ajaloolise pargiga, kus asuvad restaureerimist vajavad vana

anatomikum ja UNESCO maailmapärandisse kuuluv tähetorn. Elu- ja ärihoonete kiire ehitamine Riia tänava ja Vabaduse puiestee ristmiku lähiümbruses ning Emajõe kaldaaladele on laiendanud linnakeskuse mõistet. Vanalinna ja tärkavate elamualade ning ärikeskuste ühtesidumiseks, rohevõrgustiku säilitamiseks ja transpordikoormuse hajutamiseks on vaja leida uusi lahendusi. Hinnatud elupaigana on püsinud Tammelinn ja Tähtvere. Karlova, Supilinna ja Ülejõe linnaosa alles ootavad uuenemist, mille käigus tuleb väärtustada nende unikaalne ja ehe II maailmasõja eelne puitarhitektuur. Tartu elanikerohkeimale linnaosale – nõukogude perioodil kerkinud Annelinnale sai kesklinn kättesaadavamaks, kui valmis Turusild. Taas on suurenenud kaubanduslik aktiivsus kesklinnas.

Olulised arengud on toimunud Tartu linna piiril ja lähiümbruses. Viimaste aastate elamuehitus ja osa tootmise ülekandumine Tartu naaberomavalitsustesse on toonud kaasa Tartu valglinnastumise. Tartu naaberomavalitsustes elab 15,3 tuhat elanikku ja nende arv kasvab. Linnapilti kujundavad üha enam kesklinnast väljuvate magistraalteede sõlmpunktides asuvad kaubandus- ja vaba aja keskused. Linna administratiivpiiride läheduses näitavad kasvumärke mitmed tööstusala ja -pargid, millest perspektiivikaim on Raadi. Ilmselt lisandub polüfunktsionaalsele Tartu Lõunakeskusele tugev konkurent Põhjakeskuse näol Raadi piirkonnas. Tartu Linnavalitsuse eestvõttel on arendamisel kaks uut tööstusala asukohaga Ropkas ja Veerikul. Probleemseks on muutunud liiklus- ja parkimiskorraldus, jalakäijate ohutus ja toimetulek keskkonnasaastega. Tartu linnaruumi teisenemise tõttu vajavad ümbervaatomist linna transporditrukkide paiknemine ja läbilaskevõime.

Linna elamupoliitika nii Tartu sees (nt Annelinna renoveerimine) kui halduspiiridest väljaspool vajab mõtestamist. Kontrollimatu valglinnastumine jätab vähe ruumi rohevõrgustikule ja selliste maa-alade tarvis, mida linn vajab sotsiaalsete ja kultuurifunktsioonide täitmiseks.

Uus hingus on tekkimas Emajõe kasutamisel. Lodjakoja jätkuv tegevus, laevade randumispaiga rajamine Atlantise ees, puhke- ja veespordikeskuse ehitamine Anne kanali piirkonnas ja turismialased projektid nii Võrtsjärve kui Peipsi suunal soosivad Emajõe kujunemist atraktiivseks vaba aja veetmise kohaks. Loodetavasti saab lähiajal selgust ka looduskasutuse piirangute kohta Emajõe luhaalal. Ettevalmistusi on tehtud regulaarse laevaliikluse avamiseks Pihkvasse.

1.2.2. Tartu – alma mater Estoniae

Tartu on üks Eesti kasvukeskustest, mille dünaamilisus põhineb ennekõike tugeval rahvusvahelisel akadeemilisel mainel ja Tartu siseriiklikul rollil haridus-, teadus- ja meditsiinikeskuseks ning rahvuskultuuri kandjana. Tartus on Eesti juhtivad kõrgkoolid Tartu Ülikool ja Eesti Maaülikool ning seitse teaduse tippkeskust. Tartu kõrgkoolides õpib ligi 23 000 üliõpilast ja siin töötab oluline osa eesti teadlastest ja õppejõududest.

Avalik-õigusliku ülikoolina tegutseb Eesti Muusika- ja Teatriakadeemia Tartu filiaal. Rakenduskõrgkoolidest asuvad Tartus Kaitseväe Ühendatud Õppeasutused, Tartu Tervishoiu Kõrgkool, Tartu Kõrgem Kunstikool, Tartu Lennukolledž, Mainori Majanduskooli Tartu filiaal, EKBL Kõrgem Usuteaduslik Seminar ja Tartu Teoloogia Akadeemia. Balti Kaitsekolledž on rahvusvaheline õppeasutus kõrgemate ohvitseride koolitamiseks. Tartus on Eesti ainsad kõrgemat sõjaväelist haridust, lennunduse kõrgharidust ja rakenduslikku kunstikõrgharidust andvad koolid. SA Tartu Ülikooli Kliinikum (edaspidi Kliinikum) pakub tervishoiuteenuseid, arstide koolitust ja tegeleb uurimistöoga. Teatud valdkondades on Kliinikum ainus raviteenuste osutaja Eestis.

Tartu linna munitsipaalomandis olevas Tartu Kutsehariduskeskuses õpib üle 3000 tulevase oskustöölise. Täiskasvanute koolitus kogub populaarsust, tagades ühtlasi tööturu dünaamilisuse ja töötajate valmiduse kohaneda uute tööoludega. Tartus on Eesti parim pedagoogide kaader ja tugev üldhariduskoolide võrk, mis tipneb riigieksamite tulemuste põhjal Eesti kümne parema kooli hulka kuuluvate gümnaasiumitega. Sealjuures on hea üldhariduse eesmärk rajada tugev vundament noorte tartlaste edukaks toimetulekuks edasises elus. Trendikas on koolide spetsialiseerumine.

1.2.3. Tartu majandus – vana ja uus koos

Teadus- ja arendusasetuste kõrgest kontsentratsioonist hoolimata iseloomustavad Tartut traditsioonilise majanduse ettevõtted. Siin asub Eesti juhtiv joogitehas A Le Coq Tartu Õlletehas, samuti mitmeid teisi tugevaid toiduainetetööstuse ettevõtteid, nagu AS Salvest, AS Pere Leib jt. Kiiret kasvu on näidanud puidu ja ehitusmaterjalide sektor (AS Tarmeko, AS Kodumajatehas jt), metalli- ja aparaaditööstus (AS Tarmetec, AS Tarkon jt), õmblus- ja jalatsitööstus (AS Sangar, AS Ilves-Extra, AS Samelin jt) ja trükitööstus (AS Kroonpress, AS Greif jt).

Uue majanduse valdkondadest on Tartus head tõusueeldused bio-, materjali- ja infotehnoloogia ettevõtetel. Üle poole Eesti biotehnoloogia valdkonna ettevõtetest ning 90 protsenti teadus- ja arendustegevusest toimib Tartus. Linnas on biotehnoloogia valdkonna Euroopa Liidu (edaspidi EL) teaduste tippkeskus Eesti Biokeskus ja samale sektorile suunatud tugistruktuur Tartu Biotehnoloogia Park. Kliinikumi juures tegutsevad Koepank, SA Eesti Geenivaramu ja elujõulisemad Eesti biotehnoloogia ettevõtted, nagu AS Quattromed, AS Asper Biotech jt. Selle sektori arengut toetab ka Eesti Maaülikooli veterinaarmeditsiini ja loomakasvatuse instituut. Üha enam rahvusvahelist tunnustust uute materjalide väljatöötaja ja katsetajana on võitmas TÜ Füüsika Instituut. Informatsiooni- ja kommunikatsioonitehnoloogia sektoris koguvad aina suuremat rahvusvahelist tuntuust AS Playtech, AS Regio ja OÜ Mobi Solution.

Enamiku väike- ja keskmise suurusega ettevõtete jaoks on peamine kohalik ja regionaalne turg. Just Tartu oma tugeva kaubanduse ja teeninduse ning paljude riigiasutustega täidab suurepäraselt Lõuna-Eesti logistika- ja halduskeskuse rolli.

1.2.4. Tartu – Eesti ja Euroopa kultuurilinn

Kultuuride vaheldumine ja segunemine on Tartule iseloomulik olnud läbi ajaloo. Linnapilti on jäänud keskaegsed Toomkiriku varemed ja Jaani kirik, tükike linnamüüri, klassitsistlik vanalinn Raekoja ja Tartu Ülikooli peahoonega, romantiline Toomemägi, Eesti esimesel iseseisvusajal sündinud Tähtvere. Neile pakub kontrasti Annelinn kui tüüpiline nõukogude industriaalne elamu.

Tartu on Eesti rahvuskultuuri hääl, ärkamisaja keskus. Siin said alguse rahvuslik ajakirjandus, laulupidude traditsioon, eesti teater ja eesti teaduskeel. Tartus töötab Eesti suurim kutseline teater Vanemuine, mis viljeleb kõiki kolme põhižanri, pakkudes nii draama-, balleti- kui ka ooperietendusi. Harrastuskultuuri ühendustest on arvukamad laulukoorid, tegutsevad puhkpilliorkestrid, harrastusteatrid, tantsurühmad jm. Kontserttegevuse kese on Vanemuise kontserdimaja, millest on saanud ka konverentsiturismi sihtkoht. Tegusate kontsertorganisatsioonidena rikastavad muusikaelu mittetulundusühingud Tartu Jaani Kiriku Kultuuriprojekt, Festivitas Artium, SA Tartu Muusikafestival, muusikakoolid jt.

Tartu on Eesti eripalgeliste muuseumide linn. Riigimuuseumidest asuvad Tartus Eesti Rahva Muuseum (edaspidi ERM), Eesti Spordimuuseum, Tartu Kunstimuuseum, Eesti Kirjandusmuuseum ja Eesti Postimuuseum. Silmapaistva osa Tartu muuseumidest moodustavad ülikooli muuseumid: Tartu Ülikooli Ajaloo Muuseum, Kunstimuuseum, Geoloogiamuuseum, Zooloogiamuuseum. Linnale kuuluvad Tartu Linnamuuseum ning selle filiaalid Oskar Lutsu majamuuseum, 19. sajandi linnakodaniku muuseum, KGB kongid ja Karl Ristikivi majamuuseum ning Tartu Mänguasjamuuseum. Tegutseb Karl Ernst von Baeri majamuuseum. Huvilistele on avatud ülikooli Botaanikaaed. ERMi uue peahoone püstitamisega Raadile on loota ühtlasi selle piirkonna kultuurilist taasväärtustumist vaba aja atraktiivse veetmise paigana.

Kultuuritraditsioonide jätkamise kõrval on viimastel aastatel algust tehtud rea uute kultuuriüritustega – Tartu Kunstikuu, kirjandusfestival Prima Vista, Supilinna päevad, Jaani kiriku päevad, interdistsiplinaarne festival Eclectica ja Vanemuise Kultuuritänava festival. Korraldatakse rahvakultuuri festivali Regiöö, rahvakalendri päevadega seotud üritusi jaanipäeval, jüripäeval, mihklipäeval. Tähelepanuväärsed sündmused Tartus on teatrifestival Draama, PÖFF, Hansapäevad, tudengite kevad- ja sügispäevad, rahvusvaheline breiktantsufestival „Battle of the EST“, Valguse Festival, Noorte Kunstide Festival „Midagi Muud“, lastefestival „Laps on ime“, Noorte Amatöörfilmifestival NAFF, I.D.A. Tantsufestival, Tartu Vanamuusikafestival, ja muidugi traditsioonilised laulupeod.

Tartu tähtsaimad spordiüritused on Tartu neliküritus, millest tuntuim on Tartu Maraton, Gustav Sule mälestusvõistlused kergejõustikus, Miss Valentine iluvõimlemises, Tammeka Cup noorte jalgpallis, orienteerumise neljapäevakud, esindusvõistkondade mängud erinevates pallimängusarjades. Mitmekülgsed sportimisvõimalused on koolide, ülikoolide, linna ja erasektori spordibaasides. Sportimistingimustes on toimunud viimastel aastatel märgatav nihe paremuse poole – uusi liikumiselamusi pakuvad tartlastele Aura Veekeskus, Lõunakeskuse jääväljak ja Tähtvere spordipark. Valmimas on spordimaja A. Le Coq SPORT.

Silmnähtavalt palju on lisandunud linna arengu seisukohalt tarvilikke kulturseid ja mõnusaid vaba aja veetmise kohti, näiteks rahvuslikud söögikohad, kohviklubid, noortekeskused, spordi- ja mänguväljakud, mis on aidanud kaasa noortekultuuri arengule. Linn on elavnenud ka suvel. Linnaruumi teadlikult kujundades võib siduda valdavalt kesklinnas asuvad muuseumid, teatrid, galeriid ja kinod terviklikuks kultuurimiljööks, mis loob head eeldused avalike festivalide ja ürituste läbiviimiseks. Palju arenemisruumi on Tartus kinokultuuril.

Tartu positsioon ajakirjandusturul, kirjastustegevuses ja virtuaalses meedias on jäänud, eriti võrreldes hiilgeaegadega, suhteliselt tagasihoidlikuks. Siiski antakse ka praegu Tartus välja mitmeid üleriigilisi ajakirju nagu Akadeemia, Eesti Loodus, Eesti Mets, Eesti Kirik, Eesti Arst, Värske Rõhk, Vihik, Cheese. Siin asuvad suuremate üleriigiliste ajalehtede regionaalsed toimetused, TÜ Kirjastus, kirjastus Ilmamaa, kirjastus Elmatar, tegutseb Eesti populaarseim eraradiojaam Kuku.

Tartu elujõudu ja isikupära toetab kodanikualgatuse areng. Elukeskkonda rikastavad ja linnakodanikele erinevaid teenuseid pakuvad paljud mittetulundusühingud. Tartus tegutseb Eesti ainus vabatahtlike keskus. Teiste Eesti linnadega võrreldamatu vabameelse ilme annavad Tartule üliõpilasorganisatsioonid.

2. Tuleviku väljakutsed tartlastele

2.1. Kahanev rahvaarv ja vananev rahvastik

Maailma rahvastikupilt muutub. Ühelt poolt toimub rahvaarvu kasv arengumaades ning teiselt poolt arenenud riikide rahvaarvu vähenemine ja rahvastiku vananemine. Väheneb elanike põlisus ja rahvuslik piirkondlik homogeensus. Euroopa rahvastikus domineerib negatiivne iive ja elanike vanusstruktuuris leiab aset vanurite osakaalu kiire tõus. Eeldada võib idast ja lõunast lähtuva rände suurenemist. Rahvastiku taastootmine on ka Eestis alla kriitilise piiri ning elanike arv väheneb ja rahvastik vananeb kiiresti. ÜRO rahvastikuprognoside kohaselt on Eesti rahvaarv aastal 2030 erinevates variantides 0,90-0,99 miljonit. Sellised prognoosid on eeldanud Eesti eemalejäämist immigratsioonisurvest, mistõttu võõrtöajõu märkimisväärset sissevoolu ei toimu.

Tartu rahvaarvu jäämine nimetatud arengutest hoolimata vahemikku 95-100 tuhat elanikku tähendaks tulevikus Tartu elanike osatähtsuse tõusu Eesti rahvastikus. Alust optimismiks annab tõsiasi, et võttes arvesse kasvavat tööjõuvajadust ettevõtetes, ei saa välistada lokaalset sisserännet. Ühel poolt on Tartul kasulik pürgida teadmispõhise majanduse eestvedajaks, kes sisserände korral keskendub intellektuaalse kapitali kasutamisele ja selle ettevalmistamisele ning nende põhjal lisandväärtuse loomisele. Teiselt poolt teeb Tartu tasakaalustava rolli riigi arengus võimalikuks aga õpiränne.

Rahvastiku mõningase vähenemise tingimustes on Tartu elanike vanusstruktuuris kõige suuremad muutused seotud 7-16 aastaste lastega, kus prognoosiperioodil kuni 2015 on oodata nende arvu vähenemist senisega võrreldes ligi 3000 võrra. Tööikka jõudvad rahvastikurühmad on väiksemad, võrreldes pensionile siirdujatega. Rahvastiku vananemine ja vähenemine on iseloomulik tervele Lõuna-Eestile, seega tuleb Tartu eestvedamisel arendada kogu Lõuna-Eestit atraktiivse elu- ja tööpaigana.

Tartu vastukaal Tallinnale peaks looma stabiilsust Lõuna-Eesti tarvis ja muutma ahvatlevaks pealinna regiooni elanike rände Tartusse. Kriitilise tegurina mõjutab sellist rännet võimaluste tekkimine ja loomine huvitavate ja tasuvate töökohtade siirdumiseks Tartusse. Ligitõmbavad on näiteks uute tehnoloogiate (infotehnoloogiate, digi-TV jt) laiem kasutuselevõtt, paindliku tööaja rakendamine, mõistlik transpordiühendus maailmaga.

Just intellektuaalse töö tegijatele kujuneb elukoha valikul üha määravamaks elukeskkonna kvaliteet. Tartul tuleb olla hoolikas, et säilitada oma elukeskkonda väärtustavad konkurentsieelised, nagu vaimne õhustik koos rikkaliku kultuurieluga, kvaliteetne linnamiljöo, rohelus ja turvalisus. Seda kõike aitab tagada Tartu koostöö lähivaldadega ja ratsionaalne tööjaotus, vältides asjatut rivaalitsemist ja ressurside raiskamist. Tartu valglinnastumise tingimustes tuleb linna rahvastikku, looduskasutust, sotsiaalset ja majanduslikku arengut käsitleda seoses naaberomavalitsustes aset leidvate muutustega. Tartlaste ümberpaiknemine linnaruumis ja lahkumine lähivaldadesse avaldavad Tartu asumitele erinevat mõju. Ühepereelamute arvu üldise kasvuga suureneb perede üksielamine ja väheneb põlvkondade kooselu ühe katuse all. See viitab individuaalsuse suurenemisele ühiskonnas ja jätkuvale vajadusele ehitada uut elamispinda. Linnaosadest leiavad ilmselt kõige suuremahulisemad ümberkorraldused aset Annelinnas. Tartu

linnaruumi tihendamise võimalused on aga suhteliselt tagasihoidlikud ja hinnanguliselt saab uut elamispiinda ehitada linna tänastes piirides umbes 7000 tartlasele.

2.2. Teadmistepõhine majandus ja tehnoloogiate üleilmne võidukäik

Maailmas süveneb konkurents kvaliteetse teadmistemahuka töö ja kvalifitseeritud tööjõu pärast. Selline konkurents on täheldatav ka Eestis, kus kvaliteetsema tööjõu saamiseks ollakse üha enam valmis töötajate ülemeelitamiseks neile paremat palka ja töötingimusi pakkuma.

Kui 1990ndatel olid Eesti arengumudelis ressursid suunatud eelkõige majandusliku kapitali kasvatamisele, siis nüüd võib prognoosida suuremat panustamist inimkapitali. Tartu arendusvajadusi arvestades tähendab see kasvavaid investeeringuid haridusse ja teadusesse ning sotsiaalteenustesse. Praeguses olukorras, kus enam kui kolmandik Tartu töökohtadest on eelarvelised, on linnaelanike tööhõive ja sissetulekute seisukohalt avaliku sektori investeeringupoliitikal laiem tähendus. Tartul tuleb leida viis, kuidas olla tugev regionaalne keskus ja piirkonna tasakaalustaja, osutada parimaid avalikke teenuseid ning luua avaliku raha lisandväärtust koostöös era- ja mittetulundussektoriga. Kui täna pakub Tartu ennekõike võimalusi hariduse, tervishoiu, kaubanduse-teeninduse ja kultuurielu tarbimiseks, siis edaspidi saab senisest tähtsamaks töökohtade loomine teadus- ja arendustegevuse vallas, millega kaasneks uute tehnoloogiate kasutuselevõtt ja teadussaavutuste kommertsialiseerimisest tulev lisaväärtus. Kuna Eestit iseloomustab suur vastuvõtlikkus uutele tehnoloogilistele lahendustele (internet, elektroonilised teenused jm), siis võimalused rahvusvahelise äri, finantsvahenduse ja logistikakeskuse või teaduse tippkeskuse kujundamiseks on riigis tervikuna suhteliselt soodsad. Siiski tuleb silmas pidada, et kõrgtehnoloogia alane kõrgtasemeline teadus- ja arendustegevus ei pruugi omada sisulist mõju kohaliku majandusarengu iseloomule, kuna sellest saadav tulu kipub kanduma globaalsetele ettevõtetele. Viimaseid on Eestis väga vähe. Vaja on ühe laua taha kokku tuua ideed ja raha, sest tugevate ja väljapaistvate ettevõtete kujunemine Tartus eeldab olulist avaliku sektori ressursside panustamist linna üldise loome- ja ärikliima vormimisse.

Tänu haridusinstituutide ja ettevõtluse tugistruktuuride laiale haardele, valdkondadevahelisele iseloomule ja võimele väärtustada inimkapitali, on ettevõtted ning teadus- ja arendusasutused suutelised osalema klastripõhises majanduskoostöös. Paremad väljavaated on Tartul biomeditsiini, toidu- ja biotehnoloogia, info- ja kommunikatsioonitehnoloogia, metsa-puidu- ja metallitööstuse ning elektroonika klatri väljakujundamiseks.

Täiendus- ja ümberõpe on alanud sajandi märksõnad. Tartu haridusasutused koolitavad aktiivselt täiskasvanuid, osaledes tööturu kujundamises. Ühiskonna võrkstruktuuri laienedes ja piirkondliku ühistegevuse süvenedes on otstarbekas vaadelda teisi Eesti regioone, sh Tallinna regiooni pigem partnerite, mitte niivõrd konkurentidena. Võistlus globaalsete turgude pärast on Tallinna ja Tartu ühine eesmärk. Regioonide koostöö pidurdab riigisisese arengutaseme erinevuste kasvu ja parandab mõlema linna võitlusvõimet rahvusvahelises konkurentsisis. Tallinna regiooni koondunud rahvusliku finantskapitali ja Tartu teaduspõhise kompetentsi ühtesidumine looks hea baasi tootearendusel põhinevale majandusele. Tartu edenemist virgutab strateegiliste koostööpartnerite leidmine ka Loode-Venemaa,

Põhjamaade ja Läti suunal. Arengu seisukohalt on mõttekas kaasata finantsvahendeid eelkõige Euroopa Liidust.

2.3. Majanduskeskkonna oluline muutumine

Eesti majanduse kasvuvõimalused sõltuvad eelkõige ekspordi ja välisinvesteeringute suutlikkusest. Rahvusvahelise konkurentsi, kaubanduse ja tööjaotuse alal on seoses globaalse kriisiga oodata olulisi muutusi. Hoogne üleilmastumine, side- ja tootmistehnoloogiate areng, avatusel põhinevate majanduspoliitikate lai levik riikides ja maailmakaubanduse liberaliseerimine ning rahaturgude likviidsus soosivad tärkava majandusega, eriti nn BRIC riike (Brasiilia, Venemaa, India, Hiina). Lisaks on need riigid suure sisemise turumahuga tulenevalt elanike koguarvust. Maailmaturgude kasvukeskuste ja turupotentsiaali vahetõrgete nihkumine põhjustab turgude ja kaubanduse geograafia nihkumise Aasia, Lääne-Ameerika ja Lääne-Ida suunas. Kuigi ka arenenud turud ei kao, tähendab Eestile nendel konkureerimine varasemast karmimat konkurentsi. Tartul on selles protsessis oluline panustada inimvara arengusse, rahvusvahelistumisse ja oskusteabe vahendamisse. Tähtsal kohal on osalemine rahvusvahelistes programmides, mis on suunatud uute tehnoloogiate väljatöötamisele ja intellektuaalse omandi kaitsele. Samuti laiendada äriühingute kontakte idas ja aktiivselt osaleda mainekates koostöövõrgustikes.

2.4. Tähtsustub keskkonnasäästlik mõtteviis

Ühiskonnas süveneb säästva arengu põhimõtteid ja praktikaid järgiv mõtteviis. Üha rohkem inimesi eelistab loodussõbralikku elu- ja tootmiskeskonda – linna kaalukaid konkurentsitegureid ja elukvaliteedi näitajaid. Igapäevases elus käitatakse tervist rohkem väärtustades, pööratakse senisest enam tähelepanu riskide vähendamisele, austatakse sotsiaalse õigluse printsiipi ja arvestatakse ökosüsteemi taastumis- ning taluvuspiire. Tõenäoline suur läbimurre alternatiivenergia tootmises muudab nii inimeste kui riikide arusaamisi keskkonnaprobleemide lahendamisest. Euroopa väärtussüsteemiga integreerudes suurenevad Eesti riiklikud kulud keskkonnakaitsele, sotsiaalsele turvalisusele, ergonoomilise töökeskkonna tagamisele, tarbijakaitsele ning sotsiaalkindlustusele. Jõupingutused keskkonnasäästlike tehnoloogiate kasutuselevõtuks aitavad maandada tootmisega kaasnevat keskkonnariske.

Tartul on parimad eeldused olla rahvuslik pioneer keskkonnasõbralikkuses, täites kogu Eesti keskkonnahariduse keskuse ülesandeid. Siinsed teadusasutused on kõige kohasemad Eesti loodustingimustele sobivate keskkonnatehnoloogiate väljatöötamiseks. Keskkonnasõbralikkus nõuab, et keskkonnasäästlik elulaad jõuaks kõigi linlasteni. Linnaelus tähendab see keskkonnasõbralikumate jätmete kogumist, sorteerimist ja ladustamist. Eluaseme rajamisel ja renoveerimisel eelistatakse loodussõbralikke lahendusi ja materjale. Linnaelu korraldades piiratakse stiihilist valginnastumist, soositakse kergliiklust ja ühistransporti.

2.5. Tugevneb kodanikuühiskond

Kodanikualgatuse tulemusena kasvab mittetulundusühenduste arv ja suureneb nende mõju avaliku võimu otsustusprotsessidele Tartus. Avalik võim kaalutleb

lahendeid ja viib ellu põhjendatud otsuseid, kaasates huvigrupid ja avalikkuse. Sellega tagatakse, et otsused on paremini läbi kaalutud, suureneb elanike sidusus ja linna arenguga rahul olevate elanike osakaal.

Avatud kodanikuühiskonna kujunemine loob eelduse parimate ideede ja lahenduste rakendamiseks linna arengu huvides. Tartlaseks olemise määrab avatud ühiskonnas inimese hea tahe, seda ei piira kultuurilised jm eelarvamused. Eri kultuuride esindajate vastastikuse lugupidamise ja koostöö kindlustamine saab Tartule tõsiseks väljakutseks.

2.6. Rohkem vaba aega eneseteostuseks ja reisimiseks

Inimeste jõukuse kasvades suurenevad nende võimalused väärtustada vaba aega. Levinud käitumisviis on sel juhul reisida sagedamini ja kaugemale. Otsitakse uusi kogemusi, elamusi ja unikaalsust, mille nimel ollakse nõus sõitma tuhandeid kilomeetreid. Aja kasutamise kvaliteet, loodus- ja kultuuriväärtused, uudishimu ja turvalisus turismi üha tähtsamate komponentidena mõjutavad reisisihtkoha valikut. Teadus- ja kultuuriturismil tulevad nüüd reisieesmärkidena kõne alla teaduskonverentsid, kontserdid, muuseumid, teatrietendused, huvirühmade kokkusaamised, tööalane vahetus jm. Kasvav eakate turism on huvitatud spaadest ja isikuteenindusest, millele on Tartus piisavalt arenguruumi.

Tartu on Lõuna-Eesti turismivärv. Seetõttu on kogu regioonile kasulik Tartu kuulumine suurematesse reisimarsruutidesse, mis hõlmavad Balti riike ja Loode-Venemaad. Turvalisuse huvides tuleb Tallinn-Tartu-Võru-Luhamaa maantee ehitada neljarealiseks. Rahvusvaheliseks turismiteeks peab kujunema Tartut läbiv turismikoridor Via Hanseatica, mille olulisust kasvatab Kotka-Sillamäe laevaliini avamine. Programm Emajõe Jööriik taastab Tartu ühendused nii Võrtsjärve kui Peipsiga. Veetee tõstab Tartu väärtust sihtkohana, kust korraldatakse ühepäevasõite Venemaale. Kiire raudteeühendus Tallinna, Läti ja Venemaa suunal, samuti rahvusvahelised regulaarlennureisid Ülenurmelt on eeldused konverentsi- ja teadusturismi rahvusvahelistumiseks. Sümbioos ühelt poolt tiptasemel teadus- ja õppetööst koos konverentsikorralduse moodsa infrastruktuuriga, teiselt poolt kultuuriliselt rikkast, mõnusast ja turvalisest linnakeskkonnast, täiendatuna Lõuna-Eesti puhkevõimalustega, on hea põhjus, miks turistid peaksid külastama Tartut.

2.7. Planeerimistegevus muutub linnastupõhiseks

Tartu valglinnastumisega kaasnevad probleemid nõuavad üha tihedamat regionaalset koostööd. Probleemide lahendamiseks on vaja välja arendada Tartu ja naabervaldade ühised infrastruktuurid, tagada teenuste parem kvaliteet, rohealade säilimine vaba aja veetmiseks ja saavutada mastaabiefektist tulenev rahaline sääst. Maksimumajate ja ettevõtete suundumine Tartu piirist väljapoole mõjutab linna eelarvet ja vähendab investeerimisvõimet. Sarnaselt mitmete teiste linnade praktikaga kaalutakse piiride korrigeerimist vastavalt asustussüsteemi muutumisele.

2.8. Toimetulek kliimamuutustega

Kliimamuutustest tingitud loodusõnnetuste tagajärjed on maailmas aina tõsisemaks muutunud. Loodusmõjude küsimust ei saa vaadelda enam vaid kitsas rahvusliku julgeoleku mõõtnes. Tegemist on üleilmse julgeolekupoliitilise probleemiga, kus riikide vastastikune sõltuvus üha suureneb. Ka Tartu peab

mõtlemata oma riskide maandamisele ja võimekuse suurendamisele kliimamuutustega kaasnevate probleemide puhul oskuslikult tegutseda. Keskkonnaprobleemide mõistmine võimaldab tulevikus teha õigeid otsuseid linna hea käekäigu kaitsmiseks.

3. Visioon Tartu 2030 – Tartu on tegusate, loovate ja õnnelike inimeste linn

Aastal 2030 täitub 1000 aastat Tartu kirjalikust esmamainimisest. Tartu linna arenduspürgimuste kõrgeim siht on tartlaste ja külaliste heaolu. Tartu on aastal 2030 mõnus, kompaktne, traditsioone, loovust ja vaimsust hoidev ülikoolilinn. Erinevalt tänasest soovime Tartut näha ettevõtlikuma, avatuma, esteetilisema, plaanipärasema ja dünaamilisemana: linnana, mille elukvaliteet on Põhjamaade ülikoolilinnade tasemel.

Visioon Tartu 2030 – Tartu on tegusate, loovate ja õnnelike inimeste linn.

Tartu on Eesti vaimupealinn ja traditsioonidega ülikoolilinn: nooruselinn, kus loovus ja avatud mõtlemine toetavad arendustegevust, ettevõtlust ja innovatsiooni. Tartu on unikaalse kultuuripärandiga ja modernse elukeskkonnaga, turvaline, säästvalt arenev ja aktiivset koostööd tegev euroopalik linn; atraktiivne ja turvaline reisisiht ning Eesti arengut edendav keskus.

Üksikasjalikum Tartu visiooni kirjeldus on esitatav alljärgneva viie läbipõimunud allvisioonina:

- Tartu on teadmuslinn
- Tartu on ettevõtluslinn
- Tartu on modernse elukeskkonnaga linn
- Tartu on hooliv linn
- Tartu on loov linn

Allvisioonide kirjeldused on antud peatükis 6.

4. Visiooni Tartu 2030 kujundavad tingimused

4.1. Tartu linnaelu korraldust kandvad väärtused

Ühendades endas traditsioonid ja pürgimuse modernsusele, toetub Tartu järgmistele väärtustele, millest juhitudakse linnaelu korraldamisel:

Innovatiivsus – uute ideede ja lahenduste väljatöötamine, kasutamine ja tunnustamine. Uued teadmised ja nende rakendused näitavad teed tulevikku. Samas hoitakse minevikku ja traditsioone aus asjade ja nähtuste märgilise olulisuse pärast nii tänastele linnaelanikele kui ka tulevastele põlvetele, ning neid kajastatakse uuenevas keeles.

Avatus – tõdede, uskumuste, väärtuste ja elustiilide paljususe tunnustamine. Toetatakse täienduvust, ollakse valmis vigadest ja edusammudest õppima. Tartu avatuse eelduseks on tema kiire kättesaadavus maailma eri paigust koostöövivate kommunikatsiooniliikide kaudu. Tartlastel on ülevaade, mille alusel ja kuidas linna kujundavaid otsuseid vastu võetakse.

Osalus – linlaste vastutustunne kogukonna ees ja aktiivsus ühistegevuses. Tartlased peavad õigeks osaleda jagatud väärtushoiakute kujunemises, oma elukeskkonna loomises ning ühiskondlike hüvede kasutamise otsustes.

Sünergia – stimuleeritakse koostööd ja integreerivaid piiriüleseid ettevõtmisi. Tartlased ei klammerdu rutiinsetesse tegemistesse, jäikadesse institutsionaalsetesse raamidesse ja territoriaalsetesse piiridesse, vaid püüavad saavutada oma eesmärged koostöös ja võrgustudes.

4.2. Muutused algavad mõttelaadist

Tartu 2030 visiooni saavutamiseks tuleb tartlastel mõtestada ümber tänased arusaamised ja tegutseda tulevikuvajadusi arvestavalt. Eespool loetletud põhimõtete rakendamisel linnaelu eri aspektidele ilmnevad vajaliku uue mõttelaadi iseloomulikud jooned.

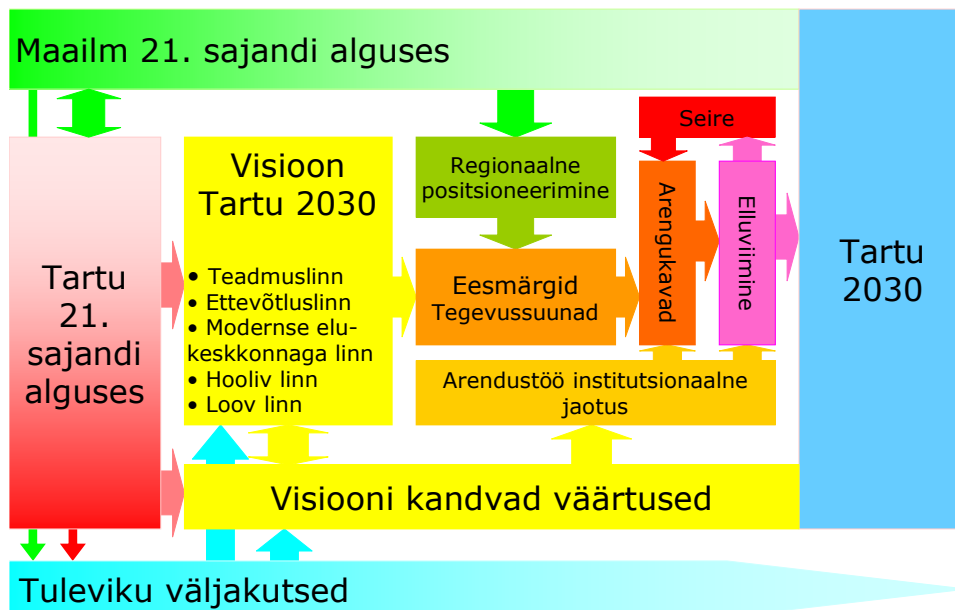
	Domineeriv harjumuspärane mõttelaad	Tulevikku suunatud mõttelaad
Teadmus-Linn	<ul style="list-style-type: none"> - Suletud haridusruum - Seletavad teadmised - Haridusinstituudid toimivad eraldi - Massiline õpetamine, eripära vähene arvestamine 	<ul style="list-style-type: none"> - Avatud haridusruum - Rakendatavad teadmised ja oskused - Haridusinstituudid on integreeritud, sünergial põhinev teadus- ja õppekorraldus - Subjektsusest lähtuv, õpetaja ja õpilase koostööle tuginev õppimine
Ettevõtlus-linn	<ul style="list-style-type: none"> - Loodusressurssidel põhinev tootmine - Traditsiooniline masstootmine - Vähene initsiatiivikus - Allhanked, lühike väärtusahel ja üksiküritajad - Ühepäevaturist, läbisõitja - Suletud ettevõtluskultuur, Kohalik protektsionism 	<ul style="list-style-type: none"> - Säätlikel tehnoloogiatel põhinev tootmine - Innovatiivne tootmine - Ettevõtlikkus, algatuslikkus - Klastrid, võrgustikupõhine trende rajav tootmine - Tartus ööbiv, teadmisi ja elamusi otsiv külaline - Avatud konkurentsil põhinev ettevõtlus
Modernse elukeskkonnaga linn	<ul style="list-style-type: none"> - Võimuhuvidest lähtuv, tõrjutust põhjustav otsustamine - Tsoneeritud linnaruum - Autokesksus, transpordiliikide eraldatus - Looduse survestamine - Institutsionaalne vastutus - Projektikeskne avaliku raha 	<ul style="list-style-type: none"> - Sotsiaalne sidusus ja partnerluspõhine otsustamine - Süsteemne, paigakeskne lõimitud linnaruum - Ühistransport, integreeritud koostöövivad transpordiliigid - Ökoloogiline tasakaal - Kodanikuvastutus ja algatus - Avaliku sektori jätkusuutlik

	kasutus - Korraldav ja suunav avalik võim	finantspoliitika - Tingimusi loov avalik võim
Hooliv Linn	- Valupunktide kõrvaldamise ideoloogia - Tervis on haiguse või kehalise puude puudumine - Keskendatus meditsiinile - Tagajärgi likvideeriv käitumine - Majandustingimuste domineerimine	- Jätkusuutlik tuleviku planeerimise ideoloogia - Tervis on täieliku füüsilise, vaimse ja sotsiaalse heaolu seisund - Tervist toetava keskkonna loomine, tervist väärtustavad käitumismallid - Ettenägev ja ennetav käitumine - Sotsiaalse keskkonna mõju tähtsustamine
Loov Linn	- Traditsioonidel põhinev identiteet - Erisuste vähesus - Minevikku kajastav, passiivne keskkond	- Traditsioone ja uusi trende siduv identiteet - Tolerantne, mitmekesisust soosiv käitumine - Tulevikku suunatud, loovust toetav keskkond

5. Linna arengu strateegilise kavandamise mudel

Visioonis nähakse Tartut arenemas viie linna – teadmuslinna, ettevõtluslinna, modernse elukeskkonnaga linna, hooliva linna ja loova linna – tasakaalustatud ühenduses. Seda kujutlust soovitud tulevikust toetavad innovatsiooni, avatust, osalust ja koostööd soosivad väärtused ning tulevikku suunatud mõttelaad, millest püütakse linna arendamisel ja kogu linnaelu korraldamisel lähtuda.

Tartu 2030 visiooni konkretiseerimiseks seatakse iga kujutusliku linna jaoks oma allvisioon, eesmärgid (E) ja strateegilised tegevussuunad (T) nende eesmärkide saavutamiseks. Seejuures vastatakse strateegilistele küsimustele linna regionaalse positsioneerimise kohta – kellega ennast võrreldakse, milline tahetakse olla võrreldes teistega, kuidas panustatakse arengusse ning mida loodetakse väljastpoolt oma arengu, edu ja heaolu parandamiseks saada. Samas on Tartu areng paljude osapoolte ühise tegevuse tulemus, kus juhtiv roll on kohalikul avalikul võimul – linnavolikogul ja linnavalitsusel. Strateegia võtmeküsimusi on, milliseid ülesandeid ja millises mahus võtab enda peale kohalik omavalitsus, ning millist panust oodatakse teistelt linna arengu mõjutajatelt. Lähtudes seatud eesmärkidest ja strateegilistest tegevussuundadest ning linna tulubaasi pikaajalisest prognoosist, töötatakse välja planeeringud, arengukavad ja sektorkavad, mis tagasisidestatakse arengu ja arendustegevuse seire kaudu. Samavõrra oluline on see, et kõik teised osapooled – riik ja riigiasutused, avalik-õiguslikud asutused, eraettevõtted, mittetulundusühingud, linnakodanikud – võtaksid oma tuleviku kavandamisel ja igapäevases tegevuses arvesse neid lähtekohti, millest koosneb Tartu arengustrateegia. Linn areneb ühtsest visioonist lähtuvalt, kui tähtsamad arendustegevused koordineeritakse, ülesanded jaotatakse optimaalselt, arvestatakse üksteise huvidega ja hinnatakse vastastikku igauhe panust. Tartu 2030 arengu mudel on esitatud joonisel.

6. Tartu 2030 allvisioonid, eesmärgid ja strateegilised tegevussuunad

6.1. Tartu on teadmuslinn

Teadmuslinnana on Tartu rahvusvaheliselt mainekas ülikoolilinn, kus on kõik tingimused, et omandada mitmekülgseid, kvaliteetseid teadmisi, teha õppe- ja teadustööd. Haridus- ja teadusasutused ongi linna kõige suuremad tööandjad. Õppetöö kõrge kvaliteedi tagab lõimunud võrgustikupõhine haridussüsteem, millesse kuuluvad üld-, kutse- ja kõrgharidus ning mitteformaalne haridus. Tartus õppinud insenerid ja teised spetsialistid leiavad tööd maailmas. Innovaatiline Tartu toimib Eesti teadmusühiskonna eestvedajana. Tartus asuvad ülikoolid kuuluvad maailma mainekamate hulka ja osalevad ülikoolide üleilmsetes võrgustikes. Tartu teadusasutused on juhtpositsioonil Eesti võtmevaldkondade arendamisel ja mõnelgi teadussuunal ollakse maailmatasemel. Tartu huvides on noorte tööleasumine Tartusse, mitte ainult lühiajalised õpingud. Doktor- ja järeldoktoriõppesse astub järjest rohkem soovijaid kõikjalt maailmast ning rahvusvaheliselt tunnustatud teadlaste ja õppejõudude osatähtsus suureneb. Linn soosib elukestvat õpet. Eesti rahvusliku rikkuse kasvades suurenevad investeeringud haridusse, teadusesse ja tehnosiirdesse. Üha enam teadussaavutusi leiab kasulikku rakendust igapäevaelus. Tartu on igas eas inimeste õppiv, rahvusvaheline kogukond.

6.1.1. Eesmärgid ja strateegilised tegevussuunad

E1. Tartu haridus- ja teadusasutustes töötavad väga head pedagoogid, tippteadlased ja -õppejõud, oma ala tunnustatud teoreetikud ja praktikud kõikjalt maailmast.

- T 1.1. Haridus- ja teadustöötajate järelkasvu süsteemne koolitamine rahvusvahelises koostöös.
- T 1.2. Soodsate tingimuste loomine pedagoogide, õppejõudude ja õppijate enesearenduseks ja mobiilsuseks.
- T 1.3. Haridus- ja teadustöötajatele Euroopa tasemel konkurentsivõimelise motivatsioonisüsteemi loomine.
- T 1.4. Pedagoogide ja teadlaste tunnustamine ja kaasamine avaliku, era- ja kolmanda sektori arendamisse.

E2. Tartus toimib terviklik, rahvusvahelisusele avatud haridusasutuste võrgustik, kus lõimuvad eri haridustasemed ja saab omandada konkurentsivõimelist haridust.

- T 2.1. Isikukesksust, loovust ja ettevõtlikkust toetavate, õppija eripära ja õppija-õpetaja koostööd soosivate õppekavade ning õpitulemuste hindamissüsteemi rakendamine.
- T 2.2. Haridusasutuste lõimimine, mis põhineb Tartu kõrgkoolide, Tartu Kutsehariduskeskuse, Tartu Keskkonnahariduse Keskuse, üldharidus- ja huvikoolide õppekavade vastastikusel tunnustamisel, õppijate nõustamisel ja töötajate koostöövõrgul.
- T 2.3. Üldhariduskoolide võrgu optimeerimine, gümnaasiumite lahutamine põhikoolidest. Rahvusvahelisel tasemel tunnustatud õppimisvõimaluste loomine andekatele noortele.
- T 2.4. Üld- ja kutsehariduse väärtustamine, tehnika alade süvendatud õppevõimaluste avardamine ja kutsehariduse tihedam seostamine tulevase tööga.
- T 2.5. Keeleõppe toetamine hariduse rahvusvahelistumise eesmärgil.
- T 2.6. Kõrgharidusteenuse turu laiendamine Euroopa Liitu ja kolmandatesse riikidesse, magistri- ja doktoriõppe oluline arendamine ning välisõppejõudude Eestisse toomine.
- T 2.7. Tartu aktiivne tutvustamine õppimist ja teadustegevust soosiva linnana. Mitteformaalsete hariduskeskkondade arendamine, sealhulgas teaduskeskus AHHA tegevuse laiendamine teaduskommunikatsiooni rahvusvahelise kompetentsikeskuse tasemele.

E3. Tartu kui omalaadne terviklik, rahvusvaheliselt konkurentsivõimeline mitmekultuuriline haridus- ja teaduslinnak.

- T 3.1. Kõrgkoolide õppe- ja teaduskeskuste ruumilise baasi väljaarendamine.
- T 3.2. Kõrgkoolide, riigi ja linna koostöös ajaloolise hoonestiku renoveerimine kesklinnas ja selle baasil ülikooli kesklinna *campuse* arendamine Vanemuise tänavast kuni Botaanikaaiani, koos õppehoonete, muuseumide jm juurdekuuluvaga.
- T 3.3. Ülikoolide külaliskodude väljaehitamine avaliku ja erasektori koostöös külalisõppejõudude ja –teadlaste ning nende perede tarvis.
- T 3.4. Õpikeskkonna infrastruktuuri ajakohasuse tagamine ja õpilaskodude rajamine.
- T 3.5. Ülikoolilinna vääriliste raamatukogude väljaarendamine ja mäluasutuste teadustegevuse võimendamiseks.

E4. Tartu ülikoolid annavad tugeva panuse regionaalset majandust toetava innovatsioonisüsteemi arendamisse.

- T 4.1. Programmide koordineeritud kasutamine alus- ja rakendusuringute läbiviimiseks ja nende alusel rakenduslike lahendite väljatöötamine koos kodu- või välismaiste ettevõtjatega.
- T 4.2. Ulatuslikemate rakendusuringute initsieerimine loodusvarade säästlikuks kasutamiseks ja elukeskkonna parendamiseks.
- T 4.3. Ettevõtliku ülikooli kontseptsiooni rakendamine, akadeemilise kogukonna ettevõtlikkuse arendamine ja huvipiirkondade määratlemine.
- T 4.4. Toetussüsteemi loomine neile tippteadlastele, kes teevad tööstusliku potentsiaaliga alus- ja rakendusuringuid.

E5. Tartu on elukestvat õpet võimaldav täiendus- ja ümberõppekeskus, mis hõlmab eri taseme haridusasutusi.

- T 5.1. Uute haridustehnoloogiate (e-õppe, multimeedia jt) laialdane kasutamine.
- T 5.2. Täiskasvanute õppimisvõimaluste laiendamine üld-, kutse- ja kõrghariduses, sh koolitajate koolitamine.
- T 5.3. Ettevõtlusalase koolituse ja nõustamisteenuste arendamine.

E6. Tartu haridusasutused seisavad hea eestikeelse teaduse ja hariduse kestmise eest üleilmastumise käigus.

- T 6.1. Soodsate akadeemiliste tingimuste loomine kõrgetasemeliseks Eesti-alaseks uurimistegevuseks ja avaldamiseks eesti keeles, samuti vastavate uurimistulemuste tutvustamiseks teistes teaduskeeltes. Eesti asendist ja kultuuriloost lähtuvate uuringute läbiviimine.
- T 6.2. Rahvusteadusi edendava tegevuskava väljatöötamine ülikoolides.
- T 6.3. Tartusse elama asunud välismaalastele eesti keele õpetamisvõimaluste toetamine.

6.2. Tartu on ettevõtluslinn

Tartu ettevõtlus on rahvusvaheliselt konkurentsivõimeline. Ettevõtluse löögijõu moodustavad rahvusvahelistel turgudel edukad suured ettevõtted juhtivates majandusvaldkondades, mida toetab mitmekesine uus ja vana majandus. Kliendisõbralik ja keskkonda säästev tootearendus nii tootmises kui teeninduses tagab Tartu ettevõtjate edu. Valdav on teadmispõhine majandus. Turustatakse nišitooteid ja -teenuseid nii sise- kui välisturgudel. Uuenduslikkus iseloomustab linna ettevõtjate mõtteviisi. Tihe koostöö teadus- ja arendusasutustega võimaldab ettevõtetel osaleda uute tehnoloogiate väljatöötamises ja kasutuselevõtus, suurendades nende konkurentsieeliseid rahvusvahelistes võrgustikes.

Tartu on tuntud kui uusi ideid toetav ja tunnustav linn. Uuendusmeelse ja areneva linnana on Tartu atraktiivne investeerimiskoht. Haritud ja kvalifitseeritud tööjõud ning kiirelt arenev majandus suudavad koostöös pakkuda atraktiivset keskkonda kõrgema lisandväärtuse loomisele suunatud investeeringutele. Innovaatiline ja teadmismahukas majandus pakub ihaldusväärset ja tasuvat tööd haritud ja oskustega tartlastele. Aktiivse teadust ja väikeettevõtlust toetava keskusena teeb Tartu tulemuslikku ja vastastikku arendavat koostööd rahvusvahelisel tasemel.

Tartus on rahvusvaheliselt mainekad ettevõtluse tugistruktuurid. Toetatakse alustavate ettevõtete teket ja luuakse tingimused nende kiireks arenguks. Soodustatakse ettevõtluse mitmekülgset ja toetatakse ettevõtete tehnoloogilise ja arendusalase võimekuse suurendamist ning ettevõtete rahvusvahelistumist. Aktiivselt osaletakse regionaalse innovatsioonisüsteemi toimimises. Ettevõtluses nähakse mitte ainult materiaalsete väärtuste loojat, vaid ka sotsiaalse tasakaalu tekitajat.

6.2.1. Eesmärgid ja strateegilised tegevussuunad

E7. Tartus on elujõulised ettevõtted.

- T 7.1. Ettevõtete toetamine tööjõu koolitamisel. Tööjõu kvaliteedi tõstmise ja investeringute suurendamine haritud ja oskustega spetsialistide koolitusse.
- T 7.2. Koostöö edendamine ettevõtete ning teadus- ja arendusasutuste vahel.
- T 7.3. Ettevõtete tehnoloogilise ja arendusalase võimekuse toetamine. Eri majandusharude kokkupuutepunktidele keskendumine ning selle pinnalt turu vajadustele vastavate unikaalsete uute toodete arendamine ja turundamine.
- T 7.4. Ettevõtete rahvusvahelistumise toetamine. Abi uutele sihtturgudele sisenemiseks.

E8. Tartus on kõrgtehnoloogiline majandus.

- T 8.1. Regiooni majandusele oluliste tööstusharude valdkondlikul võrkstruktuuril põhinevate tehnoloogia- ja arenduskeskuste rajamine. Teadmispõhiste tervisetööstuse, materjaliteaduste, biotehnoloogia-, elektroonika-, info- ja kommunikatsioonitehnoloogia klastrite loomine ja arendamine.
- T 8.2. Tehnosiirde programmide rakendamine, katse- ja litsentsimislaborite, sõltumatute ekspertiisikeskuste ja *spin-off*-firmade loomise toetamine.
- T 8.3. Riski- ja seemnekapitali võimaldamine uute tehnoloogiliste lahenduste väljatöötamiseks, tootearenduseks ja teadussaavutuste kommertssuutlikkusele kaasaaitamiseks.
- T 8.4. Ettevõtete, teadusasutuste ja kohalike omavalitsuste koostööfoorumite, ümarlaudade, kvaliteediringide süsteemi loomine.

E9. Tartu – see on parim paik äri alustamiseks ja atraktiivne investeerimiskeskond.

- T 9.1. Ettevõtjatele laiapõhjalise, mitmekülgse ja paindliku tugiteenuse võimaldamine.
- T 9.2. Tööjõu vajaduse paindlik ja pikaajaline planeerimine ning investeerimine inimkapitali. Inseneriõppe arendamine.
- T 9.3. Spetsiaalsete ettevõtlusalade ja inkubatsioonikeskuste arendamine.
- T 9.4. Tartu kui avatud, ettevõtjasõbraliku ja innovaatilise majandusega linna maine kujundamine.

6.3. Tartu on modernse elukeskkonnaga linn

Avaliku ja erasektori kõrval on kujunenud tegus kodanikeühenduste võrgustik, mille liikmed on Tartu partnerid poliitiliste otsuste tegemises ja teenuste pakkumises. Informatsioonivahetus, koostöö, tegevuste koordineerimine ja ühine tegutsemine on tavapärase käitumine.

Tartu linnaruumi kasutatakse jätkusuutlikult. Keslinna tihedat ja kõrgustesse täisehitamist välditakse. Korrastatud Emajõe-äärne promenaad on osa rohelisest koridorist üle Tartu piiride. Emajõele säilitatakse ja avatakse vaated. Emajõe veeala ja kallasradu kasutatakse aktiivselt puhke- ja virgestustegevuseks. Anne kanali äärde on loodud laiaulatuslik puhkeala, samuti puhkepiirkond Raadi asumis. Säilitatakse tuulekoridorid Emajõe ürgorus, mis tagavad kesklinnas õhuvahetuse. Fortuuna kvartal arendatakse välja Tartu moodsa arhitektuuri esindusalaks. Uute elamualade kasutuselevõtt ja ettevõtete paigutamine lähtuvad piirkonna looduskeskkonna taluvusest ja linna miljööväärtuse säilitamisest. Elamumaa tihendamine korter- ja väikeelamutega järgib piirkonna varasemat hoonestuslaadi ja -mahtusid. Igale linnaosale kujundatakse oma keskus. Hoonete projekteerimisel ja ehitamisel on strateegiliseks suunaks energiatõhusus.

Tööstuspiirkondade restruktureerimine lähtub maakasutuse intensiivistamisest ja stimuleerib säästvate tehnoloogiate kasutamist. Uusettevõtlus koondub Ropka, Räni ja Veeriku tööstuspiirkondadesse. Keskkonnasäästlike väikeettevõtete paigutamine seni hoonestamata aladele peab silmas elanike paiksuse tõstmist ja liikluskoormuse vähendamist. Linna lähiümbruse elamu-, tööstus- ja vaba aja veetmise alad on linnaehituslikult ja funktsionaalselt seotud Tartuga. Eriti jälgitakse, et säiliks roheline (ökoloogilise) võrgustiku süsteem.

Transpordipoliitika kujundamisel, -infrastruktuuri rajamisel ja transpordiliikide doteerimisel lähtutakse liikluse energiasäästlikkusest, majanduslikust efektiivsusest ja kasvuhoonegaaside emissiooni vähendamisest.

Tänavavõrgu arendamisel pööratakse tähelepanu liiklusohutusele. Keskklinnas on laiendatud jalakäigutsoone ja kasutatakse „pargi ja reisi“ ning „pargi ja jaluta“ süsteeme. Ehitatud on parkimismajad kesklinna ümbruses ja kogu linna hõlmav tänava- ja jalgrattateede võrgustik. Maanteed ja linnatänavate põhirstmikud ning raudtee ja põhitänavate ristumiskohad on viidud eritasandiliseks. Raudteelt lähtuv müra on lokaliseeritud. Kõiki tänavaid linna halduspiires valgustavad madala energiatarbimisega valgustid.

Emajõe kaldapealsed on hoonestusalade piirkonnas arendatud välja promenaadina, mujal katkematu kallasrajana.

Puhas vesi on ühisveevärgi kaudu kõigile kättesaadav. Rakendatud on meetmed põhjavee ja sellelt lähtuvate veehaarete kaitsmiseks. Reserveeritud on joogivee perspektiivvarud. Ühine joogivee, kanalisatsiooni reo- ja sadevee käitlussüsteem hõlmab kogu Tartu linnastu. Heitveed on puhastatud ja jääkained taaskasutatakse. Linna avalike veekogude kvaliteet on tagatud ja kaitstakse elupaiku.

Jäätmekogumise, -käitlemise ja ladestamise süsteem vastab kõrgeimatele keskkonnanõuetele. Linnas on säästlik ja varustuskindel energiasüsteem. Kogu linnas on tagatud gaasivarustus. Kõrgepingeline õhuliinid hoonestus- ja puhkealadel on likvideeritud. Kõigile elanikele on kättesaadav tasuta IT-kommunikatsiooniühendus. Osatakse tegutseda hädaolukordades.

Põhimaantee Tallinn–Tartu–Võru–Luhamaa on ehitatud neljarealiseks. Linna ümbritseb ringtee ja sellelt lähtuvad suunakiired on seotud üle Emajõe minevate sildadega. Radiaalsed ja tsirkulaarsed tänavad moodustavad „risti ja ringi“ liiklussüsteemi. Linnasisene liiklus on lahendatud võttes arvesse vajadust soosida kõiki linnaosasisi ühendavat ühistransporti ja kergliiklust.

Tartust on kiire raudteeühendus Tallinna, Riia, Pihkva ja Moskvaga. Rail Baltica on välja ehitatud ja reisiliiklus toimib üle-euroopalises süsteemis. Transiitliiklus raudteel on suunatud linnast mööda. Reisijate tarvis on ehitatud turvalised ootepaviljonid. Müra mõju vähendamiseks on ehitatud barjäärid. Raudteealad on saneeritud ja pinnas puhastatud.

Tartu lennuliiklust teenindab Ülenurme lennuväli, mis on avatud rahvusvaheliseks regulaarreisiliikluseks. Lennujaam pakub lennufirmadele alternatiivi opereerimiseks, kui Tallinnas või Riias on koormus suur. Ülenurme lennujaam kuulub lennuväljade koostöövõrku.

Emajõel toimub reisiliiklus, regulaarreisid viivad Peipsi sadamatesse, sh Venemaale. Sildumis-randumiskohad, matkarajad ja atraktsioonid on avanud Emajõe aktiivseks kasutamiseks.

Linnastu ühtsesse ühistranspordi süsteemi kuuluvad eri transpordiliigid - bussid, väikebussid, taksod ja jõetaksod. Teenindus toimib põhimõttel „tellimise järgi“ teenus. Valdav on energiat säästev keskkonnasõbralik ühistransport ja kergliiklus. Rakendub bussiliikluse reaajas jälgimise (telemaatiline) süsteem. Tehnoloogia võimaldab info edastamist ummikutest ja vabadest parkimiskohtadest, liikluse suunamist intelligentse foorisüsteemi abil jm. Ühistranspordi kasutamist suurendatakse tänaselt kolmandikult enam kui pooleni kogu transpordi mahust ja aastaks 2030 on omakorda pool ühistranspordivahendite arvust keskkonnasäästlikud. Märkimisväärne on taastuenergia kasutuse osakaal mootorsõidukites. Sõiduautode kasutust vähendatakse ja oluliselt suurendatakse keskkonnasäästlike liikumisviiside kasutust.

Tartu linn kasutab teenuste osutamisel laialdaselt infokommunikatsioonitehnoloogia uudseid lahendusi ja avalikku linnaruumi katab tasuta WiFi võrk.

Avalik võim viib linnaruumis linlaste huvides ellu aktiivset maapoliitikat, mille raames maid munitsipaliseeritakse ja toimub maa pikaajaline arendamine.

Linnaelanike huvisid kaitstes maandab avalik võim riske ja on valmis reageerima igasugustes kriisilukordades.

6.3.1. Eesmärgid ja strateegilised tegevussuunad

E10. Tartus on miljöövärtuslik, koostoimiv ja turvaline linnaruum, mida kasutatakse ja arendatakse jätkusuutlikkuse printsiibil.

T 10.1. Linnapiire ületavaid planeeringualasid arendatakse koostöös, naaberomavalitsustega, koordineeritud elamu-, töö-, transpordi- ja vaba aja poliitikatega maandatakse valglinnastumisest tulenevaid negatiivseid mõjusid.

- T 10.2. Hoonestatud piirkondades luuakse kompensatsioonialade ühtne võrgustik koos roheliste tuumaladega, mis hõlmab haljasalasiid, parke ja veekogude kaitsevööndeid.
- T 10.3. Kesklinna ja arengualasid planeeritakse kaasaegse arhitektuurse kontseptsiooni alusel, milleks korraldatakse ideevõistlusi. Emajõe kalda-aladel, eriti kesklinna piirkonnas, ei rajata tihedat kõrghoonestust. Ülikoolide ruumiline areng seotakse kesklinnaga.
- T 10.4. Toetatakse linna miljöövärtust tõstvaid tegevusi (restaureerimistoetused, säästev ja keskkonnasõbralik ehitamine, remonditoetused arhitektuuriväärtuslikel hoonetel, loovväljakute rajamine jm) ja rakendatakse turvariske maandavaid meetmeid (näit. liikluse rahustamine).
- T 10.5. Linn suurendab munitsipaalarendustegevust. Aktiivselt tegeldakse maade munitsipaliseerimise ja ostmisega, kinnisvaraarendusega lähtuvalt eri piirkondade strateegilise planeerimise ja arhitektuursuse kujundamise põhimõtetest.
- T 10.6. Töötatakse välja linna eluasemepoliitika, mis loob eeldused mitmekesiseks eluruumide valikuks.

E11. Tartu on vastutustundlike ja algatusvõimeliste kodanike linn.

- T 11.1. Kodanikualgatuse soodustamine, mis tagab info- ja nõustamisteenuste ning ajakohase vabaharidusliku koolituse kättesaadavuse.
- T 11.2. Vabatahtliku töö ning mittetulundusühenduste heade algatuste rakendamine ja tunnustamine.
- T 11.3. Mittetulundusühenduste ja avalikkuse kaasamine otsustusprotsessidesse lähtudes kaasamise heast tavast.

E12. Tartu linna tehnilised infrastruktuurid on ökonoomsed, kommunaalteenused jõuavad iga majapidamiseni ja ettevõtte/asutuseneni.

- T 12.1. Transpordi infrastruktuuri kaasaegsuse tagamiseks kehtestatakse nõuded linna tänavate ja kõnniteede teekatte vahetuseks ning ühissõidukite pargi uuendamiseks.
- T 12.2. Hoitakse veeressurssi ja rakendatakse meetmeid veekadude vähendamiseks, kujundatakse linnastu joogivee-, kanalisatsiooni- ja sademevee süsteem. Soositakse sademevee lokaliseerimist ja korduvkasutamist. Tagatakse kasutatavate veehaarete kaitse ja reostusriskide maandamiseks võetakse kasutusele uusi veehaardeid väljaspool linna. Kaalutakse Emajõe vee kasutust alternatiivina põhjaveele.
- T 12.3. Soositakse bioenergia tootmist ja komposteeruvate jäätmete biokäitlemist. Otsitakse tehnoloogilisi lahendusi reoveepuhastist talvel väljuva vee soojusenergia salvestamiseks ja taaskasutamiseks.
- T 12.4. Laiendatakse jäätmete taaskasutamise võimalusi, vähendatakse prügilasse ladestatavate jäätmete koguseid ja tagatakse jäätmete keskkonnanõuetele vastav käitlemine.
- T 12.5. Luuakse elektrienergia põhivõrgus ringtoitesüsteem ja kõrgepinge õhuliinid asendatakse maa-aluste kaabelliinidega.
- T 12.6. Kaugküttevõrgu väljaehitamine ja koostootmisjaama efektiivne kasutamine koos läbipaistva hinnakujundusega.

T 12.7. Telekommunikatsiooni tehnoloogial põhineva elanike teavitamise süsteemi loomine ja avalikku linnaruumi katva tasuta WIFI tagamine.

E13. Tartu on integreeritud riiklikku ja rahvusvahelisse transpordivõrku, milles transpordikorraldus on turvaline, energiasäästlik ja keskkonnasõbralik.

T 13.1. Transiitliikluse väljajuhtimine linnast.

T 13.2. Linnasiseste põhitänavate, sildade ja eritasandiliste ristmike väljaehitamine sujuva liikluse tagamiseks. Liikluse juhtimine kesklinnast eemale sujuva liiklusega põhitänavatele. Liikluse rahustamine madalama kategooria tänavatel, et tõsta liiklusohutuse taset ja võimaldada turvalisemat kerg- ja autoliikluse integreerimist tänavaruumis.

T 13.3. Ühistranspordi ja kergliikluse prioriteetne arendamine.

T 13.4. Kvaliteetsed elukeskkonda toetava parkimiskorralduse loomine.

T 13.5. Mitmeliigilise transpordiühenduse arendamine Tartu kiire kättesaadavuse tagamiseks: ehitada Tallinn-Tartu-Võru-Luhamaa maantee neljarealiseks, viia ellu Rail Baltica ja parendada regulaarset lennuliiklust Ülenurmelt.

6.4. Tartu on hooliv linn

Kõigil tartlastel on võimalus elada väarikat elu. Tartus on inimesest hooliv ja turvaline elu-, õpi- ja töökeskkond ning iga inimene vastutab oma tegevuse ja selle tagajärgede eest. Heal tasemel esmatasandi tervishoid, eriarstiabi, aktiivravi, hooldusravi, sotsiaalhoolekanne, sotsiaalkindlustus ja tööhõive tagavad Tartu elanikele tervise- ja sotsiaalprobleemide lahendamise, tervise hoidmise ja taastamise ning toimetuleku elukestvalt. Ennetustegevus on linna kõigi eluvaldkondade nagu hariduse, majanduse, tervishoiu ja teiste tiheda koostöömise tulemus. Elukvaliteet, hoolitsus ja osalemine ühiskonnaelus on võimaldatud igale linnaelanikule, sõltumata inimese sotsiaalsest ja tervislikust seisundist, majanduslikust olukorrast ja muust sellisest.

Sotsiaalhoolekande võrgustik haarab kõik riskirühmad ja koostöös osalevad kõik inimese toimetulekut toetavad sektorid. Koos ennetustegevusega on sotsiaaltöö ülesanne tõrjutud tartlaste taaskaasamine kogukonna ellu. Teenused on abivajajakesksed ja põhinevad vajaduse õigeaegsel tuvastamisel, teadvustamisel, asjakohasel sekkumisel ning tulemuste tõhusal tagasisidestamisel. Kõrgharidusega sotsiaaltöötajad on hinnatud asjatundjad Eesti sotsiaalhoolekandes. Rahva tervise väärtustamine ning elu-, õpi- ja töökeskkonna ohutus aitavad suurendada elanike majanduslikku aktiivsust ja pikendada kvaliteetselt elatud aastaid.

Kliinikumi näol on tegemist Eesti ainsa ülikoolihaiglaga, kus kõrvuti kõrgetasemelise tervishoiuteenuse osutamisega toimub tervishoiutöötajate kõrgetasemeline ettevalmistus. Tartus on tugev esmatasandi tervishoid, mille keskmeks on kvaliteetne perearstisüsteem. Perearstiabi asutustes toimub regulaarne aktiivne tervisekontroll ning nõustamine haiguste ennetamiseks. Tartu sotsiaalhoolekande- ja tervishoiusüsteemi tugevuse tagab lisaks töötajate kõrgele kvalifikatsioonile ja materiaalse baasi ajakohasusele koostöö ja avatud partnerlus.

Tartlased väärtustavad tervislikke eluviise. Oma tervisest hooliv ja sotsiaalselt vastutustundlik käitumine vähendab sotsiaalprobleeme ning kindlustab kõigile linlastele kõrgema elukvaliteedi.

6.4.1. Eesmärgid ja strateegilised tegevussuunad

E14. Tartus elavad terved, rõõmsad, sotsiaalselt aktiivsed ja hästi toime tulevad inimesed.

- T 14.1. Tervist väärtustava eluhoiaku kujundamine.
- T 14.2. Inimeste üldise terviseteadlikkuse tõstmine, teabe kättesaadavus terviseriskidest ja nendega kaasnevatest ohtudest, linnaelu eri valdkondade koostoimes elanike tervisliku elulaadi kujundamise toetamine.
- T 14.3. Suurendatakse inimeste teadlikkust sotsiaalsetest riskidest, vältimaks marginaliseerumist.
- T 14.4. Aktiivse tööhõivepoliitika rakendamine, vältimaks vaesust ja kindlustamaks sotsiaalset kaasatust.
- T 14.5. Rakendatakse meetmeid sotsiaalse kihistumise ja heaolu ebapüsivusest tulenevate sotsiaalsete pingete vähendamiseks.

E15. Kõikidele tartlastele on vajadusel kättesaadavad kvaliteetsed sotsiaal- ja tervishoiuteenused.

- T 15.1. Tervishoiu- ja sotsiaalteenuseid osutatakse lähtuvalt vajadusest inimese elukoha lähedal.
- T 15.2. Tervishoiu-, sotsiaalhoolekande, hariduse, noorsootöö- ja kultuuriasutuste koostöömudeli ja koostöövõrgustiku kujundamine ning arendamine.
- T 15.3. Tervisespordi rajatised ja tervisespordi üritused on kõigile kättesaadavad.
- T 15.4. Tervishoiu- ja sotsiaalteenuste kvaliteedisüsteemi arendamine.
- T 15.5. Kindlustatakse tervishoiualase ning sotsiaalhoolekande teabe ja teenuste kättesaadavus, sh kasutatakse IT-keskkonna lahendusi.
- T 15.6. Tervishoiu, eeskätt hooldusravi ning perearstiabi jätkuv linnapoolne kaasfinantseerimine.
- T 15.7. Alternatiivsete töötamis- ja tegevusvõimaluste arendamine neile isikutele, kes ei saa tavapärasel tööelus osaleda.
- T 15.8. Sotsiaalteenuseid vajavate isikute tarvis arendatakse munitsipaalelamufondi ja toetatavaid eluasemeteenuseid.

E16. Tartu on Eesti tervishoiu ja sotsiaalhoolekande arenduskeskus.

- T 16.1. Kliinikumi jätkuv väljaarendamine Eesti juhtiva tervishoiuasutusena ja rahvusvaheliselt tunnustatud õpetava haiglana.
- T 16.2. Tugeva ja kvaliteetse esmatasandi tervishoiusüsteemi toimimine koostöös tervishoiu- ja kohalike omavalitsuse spetsialistidega.
- T 16.3. Tartu sotsiaalhoolekande kujundamiseks arendatakse linna, teadusasutuste, era- ja mittetulundussektori vahelist koostööd. Tartu sotsiaalhoolekande alaseid kogemusi ja teadmisi vahetatakse asjatundjatega Eestis ja välismaal.

6.5. Tartu on loov linn

Tartu on Eesti kultuuri keskus, sügavate traditsioonidega avatud ja arenev kultuurilinn. Linn kultuuri loomiseks, kogemiseks ja edasikandmiseks. Eestis ainulaadne Tartu kultuurikeskkond tõmbab magnetina loovinimesi. Ergas kultuurielu kujundab professionaalsetele loojatele stimuleeriva ja soodsa tegevuspinnase. Linnavõim teadvustab endale ja linlastele kultuuri ja spordi väärtusi, investeerides kultuuri- ja spordialasesse tegevusse, organisatsioonidesse, infrastruktuuri ja koolitamisesse.

Tartu loomeinimeste looming on tunnustatud osa Eesti ja Euroopa kultuurielust. Tartus on rida üle-eestiliste kultuuriväljaannete toimetusi. Tartu moodsaid tehnoloogiaid kasutav meedia- ja kultuuritööstus pakub tööd oma ala spetsialistidele.

Linna suurepärase infrastruktuuri ja kultuuriliselt laetud linnaruum võimaldavad läbi viia kõige nõudlikumaid üritusi – kontserte, festivale, spordivõistlusi, konverentse jms. Linna kultuuriasutuste areng on koostööl põhinev, üksteist täiendav ja lisaväärtusi loov. Propageeritakse teaduspõhist mõtlemist ja seda toetavate tugistruktuuride tööd.

Muuseumite, klubide, stuudiote, galeriide, kinode, teatrite, tantsusaalidega täidetud Tartu kesklinnal on rahvusvaheline väärtus ja menu.

Tartu linna kultuuri- ja spordihooned on täielikult renoveeritud. Tartus on uus linnaraamatukogu ja kunstimuuseum. Avatakse iseseisva eelarvega moodsa kunsti keskus – ajakohase tehnika ja paljude saalidega maja, kuhu on teretulnud igas eas kunstihuvilised lasteaiaaast vanuriteni. Eesti laulupeotraditsiooni väärtustavas Tartus on heas korras multifunktsionaalne laululava koos seda ümbritseva puhke- ja spordialaga. Eesti Rahva Muuseum Raadil kui rahvuslik kultuurivaramu uurib ja tutvustab koos teiste mäluasutustega eesti rahvuskultuuri, pakub kultuuri- ja puhkeelamusi ning konverentsiteenust. Tartus asub Eesti arhiivide keskus. Emajõe äärde kujundatud uuel puhkealal leidub esinemispaikadid suvekontsertide tarvis, puhke- ja spordirajatise tervislikuks ajaveetmiseks. Koolide spordi- ja mänguväljakud toimivad piirkondlike sportimis- ja loomepaikadena. Tartus viljeldavatele spordialadele on loodud vastavad tingimused.

Tartu arendab intellektuaalomandi müügil põhinevaid majandusharusid. Erinevate kultuurivaldkondade tippsündmused on arendanud välja oma loomemajandusliku mõõtme, mis võimaldab Tartusse tuua nii publikut kui kaaskorraldajaid mujalt maailmast, samuti eksportida oma oskusteavet festivalide ja teiste kultuurisündmuste korraldamisel teistesse riikidesse. Professionaalset kultuuriüritusi leidub igale eale ja maitsele. Tartu osaleb eestvedajana piiriüleises hansalinnade liikumises. Tartu spordiklubid ja -asutused korraldavad mainekaid spordisündmusi, mis pälvivad rahvusvahelist tähelepanu. Tartu sportlased ja võistkonnad osalevad rahvusvahelistes sarjades ja võistlustel, mis tagab linna spordipublikule aastaringse võimaluse elada Tartus kaasa heatasemeliste spordivõistlustele.

Tartu kaubamärgi all toimuvad spordi- ja kultuurisündmused kujundavad Tartu üleilmset mainet, arendavad linlastes õppimisvõimet ja lisavad kogemusi. Loovlinnale omased muusikatööstuse, reklaami, kirjastamise, arhitektuuri, disaini, moe jpm projektid toovad Tartusse oma ideid teoks tegema kultuuriinimesi üle

maailma. Tartu on rahvusvaheliste suurürituste paik ja kultuurisündmuste eksportija.

Noorte kultuurikasvatus on võtmetähtsusega nii kutseliste kultuuritöötajate kui ka kultuuri kogejate järelkasvu tagamisel.

Tartu hindab ja edendab eesti rahvakultuuri – koorilaulu, puhkpillimuusikat, rahvatantsu, harrastusteatri, käsitööd jms. Harrastuskultuuri keskused pakuvad paljudele isetegemisrõõmu ja oskavad end ise ära majandada. Linnaosade arendamisel osalevad mittetulundusühingud. Linnas ja lähipiirkonnas asuvad rajatised, puhkealad ning spordiringid ja -klubid pakuvad aastaringseid spordi- ja puhkevõimalusi kõige erinevamatele huvigruppidele.

Linnas valitsev vaimsus ja loominguline õhkkond soosivad linnakodanike aktiivset kaasarendamist oma elukeskkonna kujundamisel. Neil jätkub selleks motivatsiooni ja pädevust, nad on piisavalt kursis arhitektuuri erinevate esteetikatega, nad suudavad mõelda nii oma kodu, linnaosa, linna, riigi, Euroopa kui ka maailma tasandil.

Tartlasel on kultuuriharjumus ja multikultuurne tunnetus. Üliõpilaste suure osakaalu tõttu kultuuritarbijate seas on Tartu omalaadne kultuuritarbimise oskuste omandamise paik, mille mõjud kanduvad üle kogu Eesti.

Tartu on unikaalse kultuuripärandiga atraktiivne, turvaline ja hästi kättesaadav reisisiht turistidele. Konverentsi-, miljöö-, ajaloo- ja kultuuriturismi linnana pakub Tartu mitmekülgsed aastaringseid aktiivse ja interaktiivse suhtluse võimalusi nii tartlastele kui külalistele. Tartu kuulub rahvusvaheliselt mainekatesse turismiorganisatsioonidesse, on üks Eesti turismimagnetitest ja õhu-, raudtee-, maismaa ning vee-värv Lõuna-Eestisse.

6.5.1. Eesmärgid ja strateegilised tegevussuunad

E17. Tartus on professionaalsetel loojatel, kunstnikel, interpreetidel ja sportlastel laialdased tegutsemisvõimalused.

- T 17.1. Kultuuriinstitutsioonide ja kultuuritöötajate tööks ja loominguks turvalise, arendava ja ajakohase töökeskkonna loomine.
- T 17.2. Professionaalse kultuuri- ja sporditöö toetamine projekti- ja tegevustoetuste kaudu, seejuures eriti noorte keha ja vaimu tugevdavate väärtusorientatsioonide toetamine.
- T 17.3. Kultuuri-, noorsootöö ja spordivaldkonna koolitus- ja nõustamiskeskuste loomine, koolituse ja koostöövõrgustike soodustamine.
- T 17.4. Loovisikute mobiilsuse suurenemine, välismaal õppimise ja stažeerimise ning kultuurisündmuste oskusteabe ekspordi toetamine.
- T 17.5. Rahvusvaheliste seminaride, konverentside ja koolituste korraldamine.
- T 17.6. Audio-visuaalse meedia arendamine ja digitaalse TV võimaluste kasutamise suurendamine.
- T 17.7. Kultuuriprotsesside juhtimise muutmine teadmispõhiseks: registreerimine, uuringute ja analüüside teostamine, professionaalsete kultuurikorraldajate tegevuse hindamine.
- T 17.8. Eri kultuurivaldkondade (turundus)strateegiate väljatöötamine.
- T 17.9. Kaunite kunstide ja kultuurikorralduse alase õppe arendamine.

E18. Linnaelanikud on veendunud, et kunst, kultuur, loovus ja esteetika on Tartu linnaruumi osad, mida tuleb väärtustada, hoida ja külalistega jagada.

- T 18.1. Linnaruumis kultuurikvartalite ja kultuuritänavate rajamine ja renoveerimine: keskkonna esteetiline arendamine parkide, suveaedade ja arhitektuursete väikevormide abil ning rekonstrueerides miljööväärtuslikke teid.
- T 18.2. Tartu muuseumide ja arhiivide rikkaliku kunsti- ja rahvaloomingupärandi tutvustamine ning teaduslase töö süvendamine.

E19. Linna elanikel ja külalistel on aastaringelt võimalus osa saada heatasemelistest kultuuri- ja spordisündmustest, festivalidest, näitustest, noorteprogrammidest.

- T 19.1. Tartlaste kultuuri- ja liikumisharjumuste kujundamine projektitoetuste, huvihariduse, huvitegevuse ja hinnakujunduse kaudu.
- T 19.2. Kultuuri propageerimine ja toetamine: pakkumise, vajaduste, turgude ja sihtgruppide analüüs.
- T 19.3. Rahvusvahelise konkurentsivõimega loomemajanduse arendamine.

E20. Tartlastel on mitmekesised võimalused kultuuriliseks isetegevuseks, tegev- ja tervisespordiks.

- T 20.1. Kultuuri- ja spordiobjektide ehitamine ja rekonstrueerimine.
- T 20.2. Võimaluste loomine väärtfilmide vaatamiseks.
- T 20.3. Professionaalse ja rahvakultuuri loojate ning sportlaste toetussüsteemi ümberkujundamine eesmärgikeskseks.
- T 20.4. Perekesksete kultuuri ja tervist väärtustavate harjumuste kujunemise toetamine.

E21. Tartu on Läänemere regioonis hästi kättesaadav ja tuntud unikaalse kultuuripärandiga atraktiivse ja turvalise turismi sihtkohana.

- T 21.1. Eesti kultuuri- ja teaduspärandi atraktiivne tutvustamine ajakohaste meetodite abil, muutes Tartu muuseumid ning teised turismiattraksioonid interaktiivseks ja külastajasõbralikuks. Tartu turismiinfo ajakohastamine ja kättesaadavuse suurendamine.
- T 21.2. Tartu arendamine tervikliku turismiobjektina, kuhu kuuluvad Toomemägi, AHHA, ERM Raadil, Jaani kultuurikvartal, Emajõe Jõeriik koos Emajõe kaldapealsetega jm.
- T 21.3. Tartu kui konverentsiturismi sihtkoha jätkusuutlik arendamine, sh ajakohase, rahvusvaheliste nõuetele vastavate konverentsiteenuste arendamine.
- T 21.4. Tartu aktiivne tutvustamine hansa-, ülikooli-, muuseumide ja (rahva)spordilinnana, turismiinfo kättesaadavuse laiendamine ja aktiivne sihtgruppide põhine turundamine külastuse sihtkohana.
- T 21.5. Tartu kättesaadavuse parandamine läbi mitmeliigilise transpordivõrgustiku arendamise (õhu-, raudtee-, maismaa- ja veeliiklus).

- T 21.6. Turismiinfrastruktuuri arendamine, turismiatraktsioonide ja -teenuste kvaliteedi tõstmine ning linnakeskkonna visuaalse atraktiivsuse suurendamine.
- T 21.7. Osalemine riiklikes ja rahvusvahelistes turismiprojektides ning rahvusvahelise koostöö tugevdamine.

7. Tartu 2030 elluviimine

Tartu 2030 viiakse ellu linna üldplaneeringu, eelarvestrateegia, arengukavade, valdkondlike arengukavade ja linna hallatavate asutuste tegevuskavade kaudu. Koos moodustavad nimetatud dokumendid tervikliku süsteemi, milles on vaja tagada dokumentide kooskõla ja ressurssidega kaetus. Samuti sobivad need dokumendid aluseks projektipõhiste initsiatiivide rakendamisel, milles on märkimisväärne koht eelarveväliste ressursside kaasamisel.

See, milline on Tartu 2030. aastal, ei ole loomulikult üksnes selle strateegia ja temast lähtuvate tegevuste elluviimise tulem. Tartu 2030 pakub arendustegevust suunava raamistiku kõige olulisemate tegevuste läbimõtleamiseks, tööde kooskõlastamiseks ja tulemuste hindamiseks. Visiooni teokssaamisel on keskne koht tõhusal regionaalsel ja institutsionaalsel arendustööl, mille strateegilised aspektid on esitatud lisades 2 ja 3.

Tartu 2030 seiret tehakse kord aastas indikaatorite süsteemi alusel.

Lisa 1 . Kasutatud kirjandus

1. Arengustrateegia Tartu 2012
2. Eesti edu 2014
3. Eesti 2010
4. Goldman Sachi Group inc. (2009). The BRICs Nifty 50
5. Haridusstrateegia „Õpi-Eesti“
6. Eesti Põllumajandusülikooli arengukava
7. Eesti Põllumajandusülikooli territoriaal-ruumiline arengukava
8. Eesti regionaalarengu strateegia 2004-2015
9. Eesti riiklik arengukava 2006
10. Eesti riiklik arengukava Euroopa Liidu struktuurfondide kasutuselevõtuks – ühtne programmdokument aastateks 2004-2006
11. Eesti riiklik innovatsiooniprogramm
12. Eesti teadus- ja arendustegevuse strateegia 2002-2006 „Teadmistepõhine Eesti“
13. Euroopa 2020. aastal. Aruka, jätkusuutliku ja kaasava majanduskasvu strateegia
14. Läänemere piirkonna strateegia
15. Strateegia Säästev Eesti 21
16. Tartu Agenda 21
17. Tartumaa arengustrateegia aastani 2014
18. Tartu Kutsehariduskeskuse arengukava aastani 2008
19. Tartu linna arengukava 2004-2007
20. Tartu linna ettevõtluse arengukava aastateks 2004-2006
21. Tartu linna jäätmekava 2005-2009
22. Tartu linna keskkonna arengukava 2006-2013
23. Tartu linna kultuuri ja spordi arengukava aastateks 2004-2007
24. Tartu linna munitsipaalõppeasutuste süsteemi arengukava aastateks 2004-2007

25. Tartu linna noorsootöö kontseptuaalne tasand ja arengukava aastateks 2004-2007
26. Tartu linna rahvastiku prognoos 2002-2017
27. Tartu linna sotsiaalhoolekande arengukava
28. Tartu linna üldplaneering
29. Tartu linna ühisveevärgi ja -kanalisatsiooni arendamise kava
30. Tartu Linnavalitsuse kommunikatsioonistrateegia
31. Tartu turismi arengukava 2004-2007
32. Tartu Ülikooli arengukava
33. Ühiskondlik lepe
34. World Population Prospects: The 2002 Revision. Vol.1

Lisa 2. Arendustöö regionaalne jaotus

	Teadmuslinn	Loov linn	Ettevõtluslinn	Hooliv linn	Modernse elukeskkonnaga linn
Tartu linnastu	Tartu on domineeriv alus- ja põhihariduskeskus linnastu ulatuses - teenust pakutakse peamiselt linna ja lähivaldade lastele.	Tartu pakub loovkeskkonda, igapäevast kultuuri-, spordi- ja meelelahutuselamust kogu linnastu elanikele. Linnavõimalusi täiendavad lähialal asuvad puhkeobjektid, tegutsevad klubid ja seltsid.	Linnastu ettevõtluse arendamisel lähtutakse linnastust tervikuna - inkubatsiooniteenuseid pakutakse põhiliselt Tartus, tööstusparkide arendamisel toimub linnastupõhine kavandamine. Tartu ja tema tagamaa moodustavad ühtse tööjõuareali.	Tartu pakub linnastu elanikele kõigil tasanditel arstiabi ja spetsialiseeritud sotsiaalteenuseid. Koostöös lähivaldadega toimib tervislikku eluviisi toetavate terviserajatiste, nt terviseradade võrgustik.	Valglinnastumine on pidurdunud. Tartu ja tema lähitagamaa moodustavad selge asustusstruktuuriga, kvaliteetse, mitmekesise ja kaasaegse elukeskkonna. Linna ja ümbritsevaid keskusi ühendavad tihe ühistranspordiliiklus ja kergliiklusteed. Transiitliiklus on juhitud ümber linna. Välja on ehitatud ühtne vee- ja kanalisatsioonisüsteem.
Lõuna-Eesti regioon	Tugevamad gümnaasiumid on kogu Lõuna-Eesti noorte tõmbekeskused. Ka kutseharidus- ja täienduskoolitusasutused on suunatud kogu Lõuna-Eestile. Teatud erialadel ja õppetasemetel konkureeritakse regiooni teiste kutsekoolidega, teatud erialadel ja tasemetel täiendatakse üksteist. Erakõrgkoolid ja EMÜ tehnoloogiaharidus omavad esmajoonelisele regionaalset tähtsust. Kõik siinsed teadusasutused on regionaalse innovatsioonisüsteemi osad.	Tartu on Lõuna-Eesti kultuurikeskus, siin pakutakse regiooni elanikele mitmekülgseid kõrgkultuuri ja tippspordielamusi. Ühiselt on välja arendatud ja turundatakse regionaalset puhke- ja turismiteenuste võrgustikku.	Tartu on Lõuna-Eesti kaubandus- ja teeninduskeskus ja regionaalse innovatsioonisüsteemi süda, pakkudes inkubatsiooni ja teaduspargi teenust kogu regioonile. Linn ühendab mitmetes valdkondades regiooni eri osades paiknevaid ettevõtteid regionaalseteks klasteriteks.	Tartu pakub regioonis kõrgema taseme arstiabi.	Tartu on Lõuna-Eesti värav maailma. Teised regiooni suuremad keskused on ühendatud Tartuga kvaliteetse teedevõrgu ning ühistranspordiühendusega. Ühiselt rajatakse regionaalprügila.
Eesti	Tartu on Eesti haridus- ja teaduskeskus. Tartu Ülikool on Eesti juhtiv ülikool, haridus- ja teadusasutus, mis toetab kogu Eesti teaduspõhist arengut. EMÜ, Lennukolledž jt kõrgkoolid on oma valdkonnas Eesti juhtivad õppe- ja kompetentsikeskused. Õpilaste, õppejõudude ja teadlaste osas konkureeritakse peamiselt Tallinna	Tartu on Eesti kultuuri keskus. Siin tegutsevad paljud Eesti tipploojad, toimuvad kogu Eesti jaoks olulised ja unikaalsed kultuuri- ja spordisündmused, asuvad riiklikult tähtsad asutused. Tugevnenud on Tartu positsioon avalikus teaberuumis.	Eestis konkureerib Tartu ja regioon teiste regioonidega töökohtade ja kvalifitseeritud töökohtade pärast. Samas on Tartu jätkuvalt suurim kvalifitseeritud tööjõu andja teistele regioonidele. Siinsed innovatsiooni tugistruktuurid panustavad oluliselt teiste Eesti regioonide - Ida- ja Lääne-Eesti - arengusse.	TÜ Kliinikum on Eesti juhtiv tervishoiuasutus. Tartu on peamine tervishoiu ja sotsiaaltöö kompetentsikeskus ning valdkonna spetsialistide koolituskeskus riigis.	Tartu on ühendatud riigi pealinnaga 4-realise maantee ja kiirraudteega. Tänapäevasel tasemel on maanteeühendus ka teistes põhisuundades: Jõhvi-Narva, Valga-Riia, Viljandi-Pärnu, Jõgeva-Rakvere, Võru, Põlva.

	avalik-õiguslike ülikoolidega.				
Euroopa ja maailm	<p>Tartu Ülikool kinnistab ja tugevdab oma positsiooni Euroopa juhtivate teadusülikoolide seas. Suureneb akadeemilise personali rahvusvahelises - ülikoolides on loodud konkurentsivõimelised töötingimused paljude erialade tippspetsialistidele.</p> <p>Kõrgharidusteenuse turgu laiendatakse Euroopa, Venemaa, Põhja-Ameerika ja Aasia suundadel. Olemasoleva kompetentsi alusel rajatakse Ida-Euroopa andekatele noortele rahvusvaheline gümnaasium, mis toetab Tartu positsiooni rahvusvahelises teadusvõrgustikus.</p>	<p>Oluliselt on kasvanud Tartu tuntus kultuuri- ja loovlinnana Euroopas. Tartu on Hansa kultuuriruumi üks eestvedajatest. Koostöös regiooni teiste omavalitsustega korraldatakse rahvusvaheliselt teadvustatud spordiüritusi, linna spordivõistkonnad konkureerivad Euroopa tipptasemel. Välja on arendatud spordi- ja kultuuribaasid, mis sobivad rahvusvaheliste tippürituste läbiviimiseks. Tartul ja Lõuna-Eestil on kindel koht Balti riikide turismimarsruudil, teadus- ja konverentsiturismi sihtrühmaks on kogu maailm.</p>	<p>Tartu koht Euroopa ja maailma majanduses suureneb - läbi osaluse väärtusahelates, turu võitmise ja välisinvesteeringute lisandumise kaudu.</p>	<p>Suureneb tervishoiuteenuste ekspordi maht. Tartus on tugevatele erialaspetsialistidele Euroopa tasemel töötingimused, tööjõuturul ollakse konkurentsivõimelised.</p>	<p>Tartu on hästi kättesaadav maantee-, raudtee- ja lennutranspordiga. Tartut läbib Rail Baltica raudtee Berliini. Välja on arendatud Tartut läbiv Via Hanseatica St. Peterburgist Lübeckisse. Tartus on rahvusvaheliste regulaarlendudega lennujaam. Toimib laevauhendus Venemaaga. Tartus on säilinud ja korrastatud isikupärane linnamiljöo - eelkõige vanalinn ja Toomemägi ning Karlova, Supilinna ja Toometaguse puitasumid, mis omavad üle-Euroopalist väärtust.</p>

Lisa 3. Arendustöö institutsionaalne jaotus

	Teadmuslinn	Loov linn	Ettevõtluslinn	Hooliv linn	Modernse elukeskkonnaga linn
Kohalik omavalitsus	<p>KOV korraldab alus- ja üldharidusteenuse osutamist ning tagab kvaliteetsed õpitingimused õpilastele. Linn on aktiivne koolikohustuse mittetäitmise ennetamisel ja tingimuste loomisel hariduse muutmiseks kõigile lastele võrdselt kättesaadavaks. Ka kutsehariduses on KOV peamine arendaja ja teenuse pakkuja. Rakenduskõrgkoolide ja erakõrgkoolide arengus osaleb KOV toetava partnerina. Kõrghariduses ja teaduses on KOV peamiseks ülesanneteks ülikoolide jt haridus-teadusasutuste toetamine oluliste investeeringute tegemisel, teadlaste aktiivne kaasamine linna arengu kavandamisesse.</p>	<p>KOV ülesanne on linnale kuuluvate kultuuri-, noorsoo- ja spordiobjektide ehitus, rekonstrueerimine ja remondi finantseerimine, samuti muude linnale oluliste objektide ehitus ja majandamise toetamine. Suureneb objektide ehitusse ja majandamisse kaasatud erakapitali osa, linna üldised huvid tagatakse lepingute, planeeringute ja järelvalveta. KOV toetab loovisikuid, kultuuri- ja spordikollektiive projekti- ja tegevustoetuste kaudu, samuti finantseerib valdkonna kooolitus- ja nõustamiskeskusi ning soodustab koostöövõrgustikke. Linn on aktiivne elanike kultuuri- ja sporditarbimise harjumuste kujundamisel ning linna turundamisel loovlinnana.</p>	<p>KOV panustab ettevõtluse arengusse, tõhustades asjaajamist, menetledes planeeringuid, valmistades ette ühiseid projekte, arendades tööstus- ja ettevõtlusalasid, toetades inkubatsioonistruktuure ja turundades linna. Tunnustatakse linna ettevõtjaid ja algatatakse ettevõtjate vahelisi koostöövõrgustikke, koordineeritakse ettevõtjate, avaliku sektori ja teadusasutuste koostööd. Linna tehniliste infrastruktuuride ja ühistranspordi kujundamisel arvestatakse ettevõtluse arengu huvisid. Linnavalitsusel on aktiivne roll tööjõu arendamisel, ta on hea koostööpartner ettevõtjatele.</p>	<p>Kohalik omavalitsus tagab sotsiaalteenuste osutamise ja on nende peafinantseerija. KOV initsieerib aktiivselt ennetusmehhanismide ja elanike suuremale kaasatusele suunatud meetmeid. Linn osaleb toetatavate töökohtade loomisel ja sundümmikele ning vähekindlustatute elamispinna tagamisel. KOV ülesanne on perearstide ja hooldusravisüsteemi toetamine.</p>	<p>Kohalik omavalitsus suunab infrastruktuuride arengut planeeringute kaudu. Teede, tänavate ja haljasalade arendamisel ja hooldamisel on linn peafinantseerija. Energiavarustuse, vee- ja kanalisatsiooniteenuste ning jäätmeäritlussüsteemi töös on kohalikul omavalitsusel eelkõige koordineerija, reguleerija roll. Linn aktiveerib maapoliitikat - jätkub maa munitsipaliseerimine, tegeldakse sihtotstarbelise kinnisvaraarendusega (tööstusalad, puhkealad). Elamumajanduses on linna peaülesanne elanike ühistegevuse soodustamine, elanike toetamine restaureerimis- ja remonditööde teostamisel muinsuskaitse all olevates hoonetes ja miljööväärtuslikel aladel, samuti elanike teadlikkuse tõstmine ning järelvalve töhustamine nii uuselamute ehituse kui vanade hoonete remondi osas.</p>
Avalik-õiguslikud asutused	<p>Linnas tegutsevatest avalik-õiguslikest kõrgkoolidest ja teadusasutustest sõltub linna tulevik teadmuslinnana.</p>	<p>Avalik-õiguslike ülikoolide kontserdisaalid, muuseumid, spordihallid –jm ruumid ja rajatised on olulisel kohal linna loovruumi kujundamisel. Avalik-õiguslik televisioon ja raadio tagavad Tartu loojatele kvaliteetse väljundi üleriigilisse massimeediasse.</p>	<p>Avalik-õiguslikud ülikoolid ja teadusasutused on peamised kohaliku innovatsiooni mootorid, nad on avatud koostööle ettevõtetega ning soodustavad ülikoolidest väljakasvatavat ettevõtlust. Kõrg- ja kutseõppeasutustes pööratakse tähelepanu noorte ettevõtlikkuse koolitamisele.</p>	<p>Avalik-õigusliku TÜ Kliinikumi kui peamise raviteenuse pakkuja areng tagab jätkuvalt elanikele kvaliteetse ravi linnas.</p>	<p>Linnaruumi kujundavad olulisel määral siinsed ülikoolid. Tähtis on ülikoolilinnakute lõimitus avalikku linnaruumi, TÜ ja linna koostöö kesklinna <i>campuse</i> arendamisel.</p>

<p>Riik ja riigiasutused</p>	<p>Riik peab tagama haridus- ja teaduspoliitika, mis toetab kvaliteetset haridust linnas ning Tartu arengut heal Euroopa tasemel oleva Eesti haridus- ja teaduskeskusena. Selle poliitika keskmes peavad olema riiklikud investeeringud teaduse infrastruktuuri - hoonetesse, tehnoloogiasse, teadmiste kandjatesse, samuti haridust toetav maksupoliitika, grantid ja laenukoetused üliõpilastele ja teadlastele.</p>	<p>Riigi kultuuri- ja spordipoliitika arvestab Tartu ja Tartu regiooni arenguhuvidega. Tartut väärtustatakse riigis kui Eesti kultuuri keskust - selle kinnistamiseks tuuakse Tartusse Kultuuriministeerium. Riigiasutused arendavad oma ruume kaasaja nõutele vastavalt ning riik tagab asutuste kvaliteetseks tööks vajalikud vahendid.</p>	<p>Riigilt oodatakse ettevõtlust, eriti innovatsiooni ja tootearendust toetavat poliitikat - stabiilset seadusandlust, katse- ja litsentseerimislaboritesse investeerimist ning soodustuste andmist ettevõtetele nende kasutamisel, riskikapitali fondi töölepanemist, inkubatsiooni staadiumis olevate ettevõtete toetamist. Riigil on peamine roll investeerimiskliima kujundamisel ja selle teadvustamisel maailmas, aga samuti Tartu ja teiste Eesti ja maailma regioonide vahelise ühenduse arendamisel.</p>	<p>Riigi sotsiaal- ja tervishoiupoliitika on suunatud tervise- ja sotsiaalprobleemide ennetamisele, töötuse minimeerimisele, toimetulekuvõime taastamise toetamisele. Koos linnaga kujundatakse tingimused toetatavate töökohtade loomiseks. Riik toetab TÜ Kliinikumi väljaarendamist Eesti juhtiva tervishoiuasutusena.</p>	<p>Riik peab panustama senisest oluliselt tõsisemalt Tartu kvaliteetsetesse transpordihendustesse - maantee-, lennu- ja raudteeühendused - teistesse regioonidesse Eestis ja Euroopas</p>
<p>Erasektor</p>	<p>Erakoolid pakuvad KOV ja riigikoolidele ning avalik-õiguslikele ülikoolidele alternatiive, neis tagatakse samaväärne õpetuse tase teiste koolidega. Eraettevõtlus kasutab senisest oluliselt enam kohalikku teaduspotsentiaali, on avatud partner siinsetele teadusasutustele. Samuti osaletakse aktiivselt tööjõu arendamisel ja koolidele praktikabaasi pakkumisel.</p>	<p>Kultuuri-, spordi- ja meelelahutusteenuste arengus, mitmekesisistumises on tähtis koht eraettevõtjate panusel. Suurenevad eraettevõtete toetused linnatähtsatele üritustele, kollektiividele. Loovlinna avatust toetab arenenud turismiettevõtlus - hotellid, toitlustus konverentsiteenus.</p>	<p>Erasektori igapäevane tegevus määrab suure osas selle, kui edukas on Tartu ettevõtluslinnana. Lisaks majandustegevusele oodatakse erasektorilt kasvavat sotsiaalset vastutust, avatust ja koostööd teadusasutuste ja avaliku sektoriga, aktiivset osalust tööjõuvajaduste määramisel, õppeprogrammide koostamisel, täienduskoolituse arendamisel. Oluline on teistele ettevõtetele tingimusi loova ettevõtluse tugevus - tööstus- ja kontorikinnisvara, tööstusalade regionaalset majandust toetav arendamine.</p>	<p>Erasektor osaleb aktiivselt sotsiaal- ja tervishoiuteenuste pakkumisel, samuti tervislikku eluviisi soodustavate tegutsemisvõimaluste arendamisel. Ettevõtjate teadlikkus töötavate ja panus töökeskkonna ohutuse ja tervislikkuse suurendamisel kasvab. Luuakse tingimusi töö- ja pereelu paremaks ühildamiseks.</p>	<p>Erasektori infrastruktuuriettevõtete arendustöö peab realiseerima linna üldplaneeringu ning vastama elanike ja asutuste vajadustele. Lahendused leitakse transiittranspordist lähtuvatele probleemidele, sellega seotud müra, reostus ja liikluskoormus linnas on viidud miinimumini.</p>
<p>Mittetulundussektor</p>	<p>Mittetulundusühendused, sh mittetulundusühingud, sihtasutused ja seltsingud on aktiivsed ja paindlikud täiendus- ja vabaharidusteenuste pakkujad.</p>	<p>Kultuuri- ja spordi- ja isetegevuses, seltside töös, festivalide jm. ürituste läbiviimisel on peamine koormus erinevatel mittetulundusühendustel.</p>	<p>Oluliselt peab suurenema kohalike ja regionaalsete ametiliitude, ettevõtjate vaheliste võrgustike roll ettevõtluse arendamisel, ettevõtete ja avaliku sektori, ettevõtete ja teadusasutuste koostöö tugevdamisel, regionaalsete töötajavajaduse määramisel jms.</p>	<p>Sarnaselt erasektorile osaleb mittetulundussektor aktiivselt sotsiaal- ja tervishoiuteenuste pakkumisel, samuti tervislikku eluviisi soodustavate tegutsemisvõimaluste arendamisel.</p>	<p>Linnaruumi kujundamisel peab senisest aktiivsema ja tõhusama rolli võtma mittetulundussektor.</p>

<p>Eraisikud, perekonnad</p>	<p>Eraisikud ja perekonnad panustavad rohkem vahendeid hariduse omandamisesse. Pered hoolitsevad senisest enam laste haridustee eest - koos koolidega tagatakse laste koolikohustuse täitmine ja sobiv karjäärivalik.</p>	<p>Elanikud on järjest aktiivsemad kohalikus kultuuri- ja spordielus - tehakse ise ja nauditakse teiste tehtut. Loovlinna arengut toetab järjest suurem meelelahutuskulude osakaal tarbijakuludes.</p>	<p>Ettevõtluse edu tagavad lõppkokkuvõttes ettevõtlikud inimesed ja kvaliteetne tööjõud, st tartlaste oskused, teadmised ja tahe. Tööharjumuste kujundamisel on kesksel kohal perekond. Järjest suurem on elanike valmisolek elukestvaks õppeks.</p>	<p>Tartu on tervislik linn ainult siis, kui elanikud jagavad tervist väärtustavat eluhoiakut, kasvab aktiivse puhkuse osa ning välditakse tervist kahjustavaid harjumusi. Ka sotsiaalprobleemide vähendamisel on esmaseks elanike eneste suhtumine, vajadusel avatus abisaamisele ja -andmisele.</p>	<p>Elanikud osalevad infrastruktuuride arendamisel omaosalusega liitumistel. Elamufondi korrastamisel on vajalik senisest oluliselt suuremaid investeeringuid majaomanike poolt. Kasvama peab teadlikkus miljööväärtusest, kvaliteetsest arhitektuurist ja elukeskkonnast.</p>
-------------------------------------	---	--	--	--	--

Lisa 4. Arengustrateegia koostamisel osalenud

Arengustrateegia esimese versiooni koostamisel osalenud

1. Georg Aher
2. Ruth Ahven
3. Urmas Ahven
4. Kaja Allilender
5. Janita Andrijevskaja
6. Kersti Aro
7. Piret Arusaar
8. Helve Arukask
9. Hannes Astok
10. Malle Blumenau
11. Maira Bogdanova
12. Sirje Bork
13. Katriin Fisch-Uibopuu
14. Tiina Freimann
15. Jüri Ginter
16. Meida Griin
17. Rein Haak
18. Aino Haller
19. Külli Hansen
20. Toomas Hansson
21. Katrin Heinsoo
22. Anto Ili
23. Sven Illing
24. Karin Jaanson
25. Aleksander Jakobson
26. Meelis Jukk
27. Laine Jänes
28. Kalev Kaarna
29. Anneli Kannus
30. Toomas Kapp
31. Kunnar Karu
32. Indrek Kelk
33. Uwe Kersna
34. Leida Kikka
35. Tarvo Kiudma
36. Aksel Kivi
37. Elari Kivisoo
38. Kadri Kivistik
39. Aime Koger
40. Indrek Koemets
41. Andrus Kompus
42. Andres Koppel
43. Maire Koppel
44. Gunnar Kraft
45. Sirje Kree
46. Alar Kroodo
47. Tiina Kruuse
48. Juta Kuhlberg
49. Väino Kull
50. Jüri Kõre
51. Jaan Kõrgesaar
52. Jüri Külvik
53. Andrus Laansalu
54. Imbi Lang
55. Harri Lemberg
56. Tiit Lepasaar
57. Toomas Lepp
58. Tiiu Lille
59. Merle Linno
60. Verni Loodmaa
61. Lilian Lukka
62. Lembit Lump
63. Illari Lään
64. Anne Lüpsik
65. Peep Margus
66. Ülle Mauer
67. Tõnis Mets
68. Senta Michelson
69. Aadu Must
70. Ulvi Määrsepp
71. Rivo Noorkõiv
72. Toomas Noorem
73. Vallo Nuust
74. Ervin Nõmme
75. Siiri Odrats
76. Kaili Ojamets
77. Ivo Ojamäe
78. Ott Ojaveer
79. Raul Oreškin
80. Margus Oro
81. Marleen Parman
82. Heljo Pikhof
83. Aili Pikk
84. Taavi Pirnipuu
85. Peep Pree
86. Luule Press
87. Erik Puura
88. Andi Pärn
89. Pilvi Pärnat
90. Mati Raamat
91. Olev Raju
92. Indrek Rohtla
93. Malle Roomeldi
94. Aivi Ross
95. Helve Russak
96. Liina-Jaanika Seisler
97. Marju Selg
98. Veiko Sepp
99. Tiiu Sild
100. Ruth Soonets
101. Indrek Sooniste
102. Endel Soosaar
103. Vladimir Šokman
104. Marju Zirel
105. Taivo Tali
106. Elvi Tani
107. Andrus Tasa
108. Esta Patrik
109. Tiia Teppan
110. Margus Ulst
111. Triin Vaaro
112. Berk Vaher
113. Virve-Anneli Vihman
114. Aret Vooremäe

Lisa 5. Arengustrateegia Tartu 2030 ülevaatamise protsess ja tulemused

Arengustrateegia Tartu 2030 ülevaatamine põhineb Tartu linna põhimäärusel §40 lg 5 - Volikogu vaatab arengustrateegia üle iga 4 aasta tagant ja otsustab selle muutmise vajaduse. Arengustrateegia Tartu 2030 ülevaatamise protsess toimus 2010. aastal.

Arengustrateegia Tartu 2030 ülevaatamise eesmärgiks seati dokumendis Tartu pikaajalise visiooni ja allvisioonide läbitöötamine koos eesmärkide ja strateegiliste tegevussuundade läbivaatamisega, mis arvestab nii muutunud olukorda võrreldes dokumendi algversiooni koostamisega kui üldisi avalikkuse soove linna tuleviku kavandamisel.

Arengustrateegia Tartu 2030 seire läbiviimiseks moodustati juhtrühm ja 5 teemarühma. Töö läbiviimist juhtis Tartu abilinnapea Raimond Tamm. Sisulist poolt nõustas Konsultatsiooni- ja koolituskeskuse Geomedia konsultant Rivo Noorkõiv, kes valmistas ette teemarühmadele vastava metoodika, toetas teemarühmade koosolekuid ja aitas kaasa dokumendi parandusettepanekute sõnastamisele. Töö tehnilise korralduse ja arutelude protokollimise eest kandsid hoolt Tartu linnavalitsuse linnaarengu spetsialistid Imbi Lang ja Teivi Teder. Kõik töökoosolekud on protokollitud ja dokumendid on kättesaadavad Tartu Linnavalitsuses.

Arengustrateegia Tartu 2030 ülevaatamise käigus viidi läbi 5 teemarühma seminari ja üks teemarühmade ülene ühisseminar. Teemarühmade koosolekuid juhtisid vastutavad abilinnapead, kes esitasid arutelu põhiseisukohad ühisseminari ettekannetes. Teemarühmade ühisseminaril tutvustati ka interneti küsitluse koondvastuseid. Kokku osales protsessis 88 inimest, kes tegid oma suulisi ja kirjalikke ettepanekud dokumendi ajakohastamiseks.

Arengustrateegia Tartu 2030 ülevaatamisel võeti arvesse koostamisel oleva „Euroopa 2020. aastal“ ja 2009. aastal kinnitatud Läänemere piirkonna strateegia seisukohad. Samuti kasutati töös asjakohaseid riiklikke arengudokumente. Nendest tulenevalt peeti otstarbekaks peatükis 2 luua täiendavalt kaks allosa: 2.3 Majanduskeskkonna muutumine ja 2.8 Toimetulek kliimamuutustega.

Juhrühma poolt seati eesmärk, keskenduda dokumendi uuendamisel osadele 3 kuni 6 (Visioon. Visiooni Tartu 2030 kujundavad tingimused. Linna arengu strateegilise kavandamise mudel. Tartu 2030 allvisioonid, eesmärgid ja strateegilised tegevussuunad.). Teisi dokumendi osi peeti otstarbekaks mitte uuendada, põhjendusega, et sellisel juhul tuleks kogu tekst ükshaaval läbi töötada, mis taustainformatsioonina ei anna praktilistest kaalutlustest Tartu linnaarengu juhtimise seisukohalt sisendit.

Arengustrateegia Tartu 2030 töörühmades ja ühisseminaril arutelude käigus konsensuse saanud ettepanekud on kajastatud dokumendi uues tööversioonis.

Tartu Linnavalitsus tänab kõik arengustrateegia Tartu 2030 protsessis osalenuid, kes oma osaluse ja väärtuslike nõuannetega aitasid kaasa dokumendi uuendamisele.

Arengustrateegia Tartu 2030 ülevaatamisel osalenud

1. Kristjan Adojaan
2. Maarja Aeltermann
3. Urmas Ahven
4. Kaja Allilender
5. Argo Annuk
6. Helve Arukask
7. Piret Arusaar
8. Urmas Aunin
9. Malle Blumenau
10. Maira Bogdanova
11. Katriin Fisch-Uibopuu
12. Tiina Freimann
13. Jüri Ginter
14. Boris Goldman
15. Tamara Gubenko
16. Rein Haak
17. Lemme Haldre
18. Margus Hanson
19. Toomas Hansson
20. Margus Hendrikson
21. Sven Illing
22. Veljo Ipits
23. Reelika Irs
24. Karin Jaanson
25. Meelis Jukk
26. Merle Jääger
27. Triin-Anette Kaasik
28. Anneli Kannus
29. Toomas Kapp
30. Tiit Kaunissaare
31. Indrek Kelk
32. Aina Kippasto
33. Elari Kivisoo
34. Indrek Koemets
35. Aime Koger
36. Gunnar Kraft
37. Sirje Kree
38. Tiina Kruuse
39. Urmas Kruuse
40. Hasso Kukemelk
41. Jüri Kõre
42. Neeme Kärbo
43. Kalver Künnapuu
44. Mart Laidmets
45. Imbi Lang
46. Peeter Laurson
47. Harry Lemberg
48. Madis Lepajõe
49. Tiit Lepasaar
50. Enn Liba
51. Jevgenia Lindevaldt
52. Liina Lokko
53. Dagmar Mattiisen
54. Senta Michelson
55. Erki Mölder
56. Toomas Noorem
57. Rivo Noorkõiv
58. Kaili Ojamets
59. Ivo Ojamäe
60. Ott Ojaveer
61. Raul Oreškin
62. Heiki Pagel
63. Priit Pajuste
64. Ilmar Part
65. Margus Pedaste
66. Andi Pärn
67. Mati Raamat
68. Indrek Ranniku
69. Indrek Rohtla
70. Malle Salupere
71. Jüri Sasi
72. Tiit Sild
73. Tiiu Sild
74. Vladimir Šokman
75. Raimond Tamm
76. Andrus Tasa
77. Teivi Teder
78. Tiia Teppan
79. Merike Toomas
80. Natalja Trošina
81. Andres Tõnissoo
82. Margus Ulst
83. Triinu Vaab
84. Urbo Vaarmann
85. Berk Vaher
86. Ülo Veldre
87. Vello Vengerfeldt
88. Jane Väli